

Misbrug af digital signatur til låneoptagelse

Abuse of digital signature for raising loans

af THOR STORGAARD NØRSKOV

Den stigende digitalisering og brede anvendelse af digital signatur i samfundet har medført en lang række juridiske problemstillinger, herunder spørgsmålet om hvordan ansvarsfordelingen skal ske, når en indehavers digitale signatur anvendes uberettiget til låneoptagelse.

Formålet med afhandlingen er at undersøge, hvornår en indehaver af digital signatur bliver aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for en långiver, samt hvornår en indehaver hæfter for uberettiget anvendelse ved digital signatur over for den kontoførende udbyder i henhold til retspraksis og betalingslovens regler.

Med afsæt i formålet analyserer afhandlingen retsstillingen og spørgsmålet om hæftelse mellem henholdsvis indehaveren og långiveren samt indehaveren og den kontoførende udbyder. Retsforholdet mellem indehaveren og långiveren er ikke detailreguleret, idet domstolene træffer afgørelse på baggrund af aftale- og erstatningsretlige principper, herunder tvang, falsk og passivitet. Derimod er retsforholdet mellem indehaveren og den kontoførende udbyder reguleret ved betalingslovens regler men med inddragelse af aftale- og erstatningsretlige principper.

Indehaverens hæftelse i henhold til betalingslovens regler er inddelt i tre hæftelsesniveauer – 375 kr., 8.000 kr. eller ubegrænset hæftelse. Hæftelsen varierer på baggrund af indehaverens adfærd og de samlede omstændigheder. Den kontoførende udbyder hæfter for tabet, som indehaveren ikke skal bære. Derimod er spørgsmålet om aftaleretlig forpligtelse – og dermed hæftelse – over for en långiver ”alt eller intet”-hæftelse.

Det er grundlæggende den samme uagtsomhedsvurdering, der foretages i begge retsforhold, men som kan føre til to forskellige resultater, og afhandlingen søger at definere rammerne for indehaverens hæftelse i begge retsforhold.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
1. Indledning	4
1.1. Afgrænsning	5
1.2. Retsdogmatisk metode.....	5
2. Baggrunden for digitale signaturer og BL	5
2.1. Digitale signaturer	5
2.1.1. Bet. 1400/2000	6
2.1.2. Bet. 1456/2004	6
2.1.3. Bet. 1517/2010	6
2.1.4. Kvalificerede certifikater og OCES-standard.....	6

2.2.	BL	7
3.	Digitale gældsbreve som tvangsfuldbyrdsgrundlag	8
4.	Indehaver over for långiver	9
4.1.	Fuldmagt	9
4.2.	Falsk	11
4.2.1.	Indehaveren forpligtet over for långiver	11
4.2.1.1.	Praksis før Højesterets 2019-afgørelser	12
4.2.1.2.	Praksis efter Højesterets 2019-afgørelser	13
4.2.2.	Indehaveren ikke forpligtet over for långiver	15
4.2.2.1.	Praksis før Højesterets 2019-afgørelser	15
4.2.2.2.	Praksis efter Højesterets 2019-afgørelser	16
4.2.3.	Særligt om indehaverens reaktionstid	18
4.2.4.	Særligt om indehaverens kognitive evner	19
4.3.	Tvang	20
4.4.	Erstatningsansvar	21
5.	Indehaveren over for udbyderen	22
5.1.	Det finansielle ankenævn	23
5.2.	Definitioner i BL	23
5.3.	BL § 82 – Autoriseret transaktion kræver samtykke	24
5.4.	BL § 93 – Indehaverens forholdsregler	25
5.5.	BL § 97 – Indehaverens indsigelsesfrist	26
5.6.	BL § 98 – Bevisbyrden for en autoriseret transaktion	27
5.7.	BL § 99 – Udbyderens hæftelse ved uautoriserede transaktioner	28
5.8.	BL § 100 – Tabsfordelingen ved uberettiget anvendelse	28
5.8.1.	BL § 100, stk. 2 – Ubegrænset hæftelse	30
5.8.2.	BL § 100, stk. 3 – Hæftelse op til 375 kr.	31
5.8.3.	BL § 100, stk. 4 – Hæftelse op til 8.000 kr.	32
5.8.3.1.	BL § 100, stk. 4, nr. 1	33
5.8.3.2.	BL § 100, stk. 4, nr. 2	33
5.8.3.3.	BL § 100, stk. 4, nr. 3	35
5.8.4.	BL § 100, stk. 5 – Ubegrænset hæftelse	37
6.	Konklusion	38
7.	Litteraturliste	40
7.1.	Love, bekendtgørelser og betænkninger m.v.	40

7.2.	Retsakter fra Europa-Parlamentet og Rådet	41
7.3.	Bøger	41
7.4.	Artikler	42
7.5.	Domme og kendelse	42
7.6.	Pengeinstitutankenævnets og Det finansielle ankenævns afgørelser.....	42
7.7.	Andet materiale	46
7.8.	Bilag	47

Abstract

As society becomes more and more digitalised, legislators have tried to issue technology-neutral legislation. This legislation is intended, among other things, to embrace the different cases and aspects of third-party abuse of a holder's digital signature for raising loans. The signature holder is meanwhile left with two different sets of rules regarding the lender and the signatory's account-holding bank.

The purpose of the thesis is therefore to examine the legal position of the signature holder in case of third-party abuse of the signature for raising loans. The thesis seeks to deduce when a holder has shown such a degree of negligence in connection with the abuse that the holder becomes liable under contract law or liable for damages to the lender, and when a holder is liable to an account-holding bank for the unauthorised use pursuant to the Danish Payment Act. To examine this, the legal dogmatic method will be used, whereby current law is clarified by the inclusion of legislation, legislative law, case law and legal literature.

As a rule, the holder of a digital signature does not become liable under contract law nor liable for damages to the lender or the account-holding bank in case of third-party abuse of the digital signature. However, if the holder of digital signature has shown culpable negligence or failure to act, liability can be imposed.

Based on case law, it is concluded that the finding of liability to the lender is based on an overall assessment of the course of events. Among other things the assessment involves under what circumstances the third party obtained the digital signature, whether the holder had knowledge of this, whether the holder did what was possible to prevent third-party abuse and how quickly the holder responded to the abuse such as cancelling the digital signature. The holder of digital signature is left with little to no time to respond as passivity can be interpreted as acceptance of the abuse and it can be seen as culpable negligence if the holder does not keep the signature confidential. If the holder is held liable under contract law, the lender can pursue the entire claim with the holder.

Regarding liability to the account-holding bank, the liability is divided into three levels according to the Danish Payment Act. The use of a holder's personal safety precaution (such as digital signature) is a requisite for liability. The levels are divided into liability up to DKK 375, DKK 8,000, and unlimited liability based on the holder's degree of negligence. The Danish Financial Complaint Board is the first instance to order a ruling which can be brought before the court. The Danish Financial Complaint Board applies the same overall assessment of the course of events as in the case of liability to the lender. Based on the rules of the Danish Payment Act and case law from The Danish Financial Complaint Board, it is found that the degree of

negligence required for the different levels of liability to the account-holding bank is not the same as for the liability under contract law to the lender. A holder can therefore end up in a situation where the lender can pursue the entire claim with the holder, but the account-holding bank can only pursue a part of the claim. The Danish Financial Complaint Board is restricted to certain presentation of evidence pursuant to the Board's Articles of Association. A case will be dismissed if testimony, evidence of the plaintiff or further investigation is required. The abuse of digital signature for the raising of loans often consists of a complex course of events which means many cases are dismissed. The holder will hereafter have to submit the case to court.

1. Indledning

Siden årtusindskiftet har samfundet været præget af stigende digitalisering. Det har bevirket, at det i dag er muligt at indgå mange former for aftaler digitalt, f.eks. låneaftaler. Digitaliseringen har medført en lang række nye juridiske problemstillinger, f.eks. hvem der er aftalepart i tilfælde af misbrug af den "digitale identitet". Regeringen og Folketinget har haft til hensigt at udforme teknologineutrale rammer, der giver private ankenævn og domstolene mulighed for at træffe afgørelse på baggrund af lovgivningen, selv om den teknologiske udvikling hastigt forandrer samfundet. Fysiske og juridiske personer har siden 2012¹ været underlagt brug af *digital signatur*, mest udbredt *NemID*, der er baseret på den særlige OCES-standard (Offentlige Certifikater til Elektronisk Service). OCES-standardens skaber sikkerhed for, at den rette person tilgår og anvender den digitale løsning. *NemID* afløses nu af *MitID*.² Indførelsen af *MitID* skal være med til højne sikkerheden, idet *MitID* blandt flere tiltag ikke anvender det fysiske nøglekort.

På trods af forskellige sikkerhedsforanstaltninger har svindlere udnyttet denne udvikling til på forskellige måder at bedrage og optage lån med andres digitale signaturer. Svindlerne tilegner sig låneprovenuet, og långiver forsøger at forfølge sit krav hos indehaveren af digital signatur på baggrund af aftale- eller erstatningsretlige regler.

Hæfter indehaveren af digital signatur over for långiver, skal lånet tilbagebetales inkl. evt. renter og omkostninger. Indehavers kontoførende udbyder skal ifølge BL (betalingsloven) som udgangspunkt dække indehavers tab ved misbruget, men BL's regler om tabsfordeling kan føre til, at udbyderen kun dækker tabet delvis. Der er derfor ikke direkte overensstemmelse mellem indehavers hæftelse efter aftale- og erstatningsretlige regler over for långiver og BL's regler om indehavers hæftelse over for udbyder.

Afhandlingen søger at afdække retsstillingen for indehaveren, der har fået misbrugt sin digitale signatur, med følgende problemformulering:

Kan det på baggrund af retspraksis og juridisk teori udledes, hvornår en indehaver af digital signatur bliver aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for en långiver, samt hvornår hæfter en indehaver iht. praksis og BL's regler for uberettiget anvendelse over for den kontoførende udbyder.

¹ Lov nr. 528 af 11. juni 2012 om Offentlig Digital Post med ikrafttræden den 1. juli 2012.

² Lov om *MitID* og *NemLog-in* trådte i kraft den 6. maj 2021, jf. bekendtgørelse 2021-05-04 nr. 793.

1.1. Afgrænsning

For at sikre en klar og entydig terminologi i afhandlingen benyttes begrebet ”indehaver” som betegnelse for indehaveren af den digitale signatur, som er blevet misbrugt. BL’s benævnelse ”betaler” eller ”bruger” vil tillige omtales som ”indehaver”. ”Misbruger” benyttes som betegnelse for den eller de personer, der uberettiget har anvendt indehaverens digitale signatur. Herudover vil ”långiver” anvendes om den part, der udsteder lånet ifm. misbrug af den digitale signatur, altså lånets kreditor. Afsluttende anvendes ”udbyder” som betegnelse for indehaverens kontoførende udbyder (indehavers pengeinstitut).

Afhandlingen indeholder en stillingtagen til aftale- og erstatningsretlige spørgsmål. Afhandlingen behandler ikke det strafferetlige perspektiv eller indehavers og/eller udbyders mulighed for at søge regres hos misbruger.

I forholdet mellem indehaver og udbyder, er BL’s regler præceptive, jf. BL § 6, stk. 1. I *erhvervsmæssige forhold* har udbyder mulighed for ved aftale af fravige flere af bestemmelserne om hæftelse og ansvar ved uberettiget anvendelse, jf. BL § 6, stk. 3. Afhandlingen behandler retsstillingen i forbrugerforhold, hvor BL’s regler om hæftelse og ansvar ikke kan fraviges.

1.2. Retsdogmatisk metode

I afhandlingen anvendes den retsdogmatiske metode, der har til formål at beskrive, analysere og fastlægge, hvad gældende ret er. ”*Gældende ret kan defineres som de normer, domstolene kan forventes at ville anvende ved afgørelsen af spørgsmål, der forelægges dem*”.³ Besvarelsen af problemformuleringen vil derfor ske med inddragelse af retspraksis, teori og litteratur samt afgørelser fra Det finansielle ankenævn.

2. Baggrunden for digitale signaturer og BL

2.1. Digitale signaturer

I regeringens redegørelse om sikker digital kommunikation, der blev fremlagt for Folketinget i december 1997 og efterfølgende redegørelsesdebat i januar 1998, var der et udtrykt ønske om, ”*at skabe en lovgivningsmæssig ramme for anvendelsen af elektroniske signaturer, der sikrer høj kvalitet og herved etablerer grundlaget for en praktisk ligestilling af digital og papirbaseret kommunikation*”.⁴ Det såkaldte princip om *funktionel ækvivalens* – ”*Såfremt funktionen af det digitale dokument kan ækvivalere funktionen af et papirdokument, skal det være muligt at indgå aftalen digital*”.⁵ Herved forstås, at elektroniske underskrifter skal sidestilles med fysiske underskrifter.

Lovforslaget om digital signatur fra februar 1998 mødte stor modstand, da det indeholdt vidtgående retsvirkninger og greb ind i grundlæggende aftaleretlige principper. Herefter blev det besluttet at opdele problemstillingerne, så Forskningsministeriet skulle udarbejde lovforslag om regulering af nøglecentres virksomhed, herunder udbud af certificeringstjenester, og Justitsministeriet skulle vurdere anvendelsen af e-signaturer og formkrav i lovgivning samt

³ Forvaltningsret – Almindelige emner, s. 108.

⁴ FT 1999-00, tillæg A, s. 6356.

⁵ IT-ret, s. 551.

behovet for lovgivning vedr. e-signaturers retsvirkninger. Justitsministeriet nedsatte et udvalg i 1998 der, fik til opgave at vurdere disse problemstillinger.

Forskningsministeriets arbejde resulterede i lovforslag, der ved lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer implementerede Signatordirektivet. Herved blev rammerne sikret for, at elektroniske signaturer med *kvalificerede certifikater*, udstedt og udbudt af nøglecentre i Danmark, levede op til sikkerhedskravene i Signatordirektivet, og dermed kunne anvendes i privat og offentlig regi.

Justitsministeriets udvalg udgav to betænkninger, bet. 1400/2000 om e-signatur og formkrav i lovgivningen og bet. 1456/2004 om e-signaturers retsvirkninger. Afsluttende afgav udvalget bet. 1517/2010 om elektronisk aftaleindgåelse og handel.

2.1.1. Bet. 1400/2000

Udvalget konkluderede bl.a. i bet. 1400/2000, at ” [...] *det er vanskeligt at udtale sig generelt om forståelsen af formkrav om skriftlighed, underskrift mv.*”⁶ Grundet forskelligheden i lovreger på tværs af forskellige retsområder, var det ikke muligt, at ” [...] *udforme en generel regel, der på én gang ændrer alle formkrav i lovgivningen.*”⁷

2.1.2. Bet. 1456/2004

I den senere bet. 1456/2004 konkluderede udvalget, at signaturen ved ” [...] *dansk rets almindelige regler i det store og hele behandles fuldstændig som en traditionel papirbaseret underskrift [...]*.”⁸ Almindelige aftaleretlige regler og principper for uberettiget brug giver tilfredsstillende mulighed for at løse de problemer, der kan opstå, herunder vedr. falsk og forfalskning. Udvalget fandt derfor ikke grundlag for at foreslå særlige regler for, hvornår en indehaver forpligtes aftaleretligt ved tredjemands misbrug af digital signatur, eller hvornår en indehaver pålægges erstatningsansvar for handlinger eller undladelser i relation til misbruget.⁹

2.1.3. Bet. 1517/2010

Bet. 1517/2010 tilsluttede sig bl.a. de ovennævnte synspunkter om, at der ikke var behov for nye eller særlige lovreger vedr. aftale- og erstatningsretlige problemstillinger om falsk og forfalskning. Det blev påpeget, at lovgivningen skal være udtryk for funktionel ækvivalens og samtidig *teknologineutral*. Domstolene gives dermed mulighed for i takt med den teknologiske udvikling at tage stilling til fortolkning af lovgivningen.¹⁰

2.1.4. Kvalificerede certifikater og OCES-standarden

I Danmark har der siden foråret 2003 primært været anvendt digitale signaturer baseret på OCES-standarden (Offentlige Certifikater til Elektronisk Service).¹¹ Signaturer baseret på

⁶ Bet. 1400/2000, s. 14.

⁷ Ibid., s. 15.

⁸ Bet. 1456/2004, s. 112.

⁹ Ibid., s. 22 og 107f.

¹⁰ Bet. 1517/2010, s. 23.

¹¹ FT 2013-14, tillæg A, L 178, s. 73 og bet. 1456/2004 s. 62.

OCES-standarden blev udviklet for at skabe et større marked for digitale signaturer på et højt sikkerhedsniveau.

Anvendelse af OCES-standarden sikrer, at meddelelser, der er signeret med digital signatur, har egenskaberne *autenticitet*, *integritet* og *uafviselighed*. Kravet om autenticitet betyder, at der er høj grad af sikkerhed for, at det underskrevne dokument stammer fra den pågældende afsender. Kravet om integritet medfører, at der er høj grad af sikkerhed for, at dokumentet ikke er eller kan ændres efter afsendelse, og sidst betyder kravet om uafviselighed, at modtageren har bevis for, at afsenderen har vedstået sig indholdet.¹² OCES-standarden ligger til grund for den offentlige digitale signatur, NemID.

NemID anvendes som adgangsgivende element eller til underskrift af dokumenter hos en lang række offentlige myndigheder, e-Boks,¹³ hos private virksomheder herunder netbank eller ifm. køb på internettet ved brug af betalingskort.

Som en teknologisk udvikling erstattes NemID af MitID, der skal fungere som kritisk it-infrastruktur.¹⁴ Lov om MitID og NemLog-in trådte i kraft den 6. maj 2021.¹⁵ MitID-løsningen baserer sig ikke på OCES-standarden, men vil i stedet efterleve NSIS-standarden, National Standard for Identiteters Sikringsniveau.¹⁶ NSIS-standarden er i overensstemmelse med kravene i eIDAS-forordningen, og har et sikkerhedsniveau tilsvarende OCES-standarden.

Med forhindring af misbrug for øje er nyskabelsen med MitID afskaffelsen af NemID-nøglekortet. Det bliver derfor ikke muligt at fotografere nøglekortet. Indførelsen af MitID forventes ikke at forhindre misbrug og uberettiget anvendelse fuldstændig, da MitID i sig selv ikke løser eksempelvis problematikken om *phishing*.¹⁷

2.2. BL

Folketinget implementerede 2. betalingstjenestedirektiv ved lov nr. 652 om betalinger af 8. juni 2017 om betalinger.¹⁸ Direktivet er et totalharmoniseringsdirektiv, der har til hensigt at give en klarere og ensrettet retsstilling¹⁹ pga. teknologisk udvikling. Den dagældende betalingstjenestelov blev ophævet ved BL's ikrafttræden den 1. januar 2018. Forud for betalingstjenesteloven gjaldt betalingskortloven fra 1984, der blev afløst af betalingsmiddeloven fra 2000. Reglerne omkring uberettiget anvendelse er i store dele videreført frem til BL, og praksis tilbage fra 1999 kan anses for gældende i dag efter BL.²⁰

I medfør af markedsføringsloven har Forbrugerombudsmanden hjemmel til at føre tilsyn med forbrugerbeskyttende regler i BL. Forbrugerombudsmanden har tillige hjemmel til at opridse gældende ret ved udstedelse af retningslinjer, vejledninger og notater.

¹² Den digitale signatur, s. 17 f., Internetretten, s. 355, FT 2013-14, tillæg A, L 178, s. 73

¹³ Jf. lovbekendtgørelse 2021-04-15 nr. 686 om Digital Post fra offentlige afsendere.

¹⁴ Lovforslag MitID og NemLog-in, s. 6, almindelige bemærkninger.

¹⁵ Bekendtgørelse 2021-05-04 nr. 793 om ikrafttræden af visse bestemmelser i lov om MitID og NemLog-in.

¹⁶ Lovforslag om MitID og NemLog-in, s. 7, almindelige bemærkninger.

¹⁷ Phishing omtales nærmere i afsnit 4.2.2.2., 5.3., 5.8.3.2., 5.8.3.3. og 5.8.4.

¹⁸ Nugældende udgave er BL.

¹⁹ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 42.

²⁰ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 82 og 236 og afsnit 5.8.

3. Digitale gældsbreve som tvangsfuldbyrdsgrundlag

”Det er et bærende princip i dansk aftaleret, at aftaleindgåelsen er formfri, og at en forpligtende aftale derfor kan manifesteres i alle former for medier, jf. allerede danske lov 5-1-1 [...]”.²¹

Danske Lov 5-1-1: ”*En hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver.*”

Princippet fraviges i en række regelsæt, når det angives, at der kræves ”skriftlighed” eller ”underskrift”. Spørgsmålet var tidligere, om en digital signatur udgjorde en ”underskrift”.

To betingelser skal være opfyldt før gældsbreve, der er knyttet til låneoptagelsen, kan tjene som tvangsfuldbyrdsgrundlag. For det første skal det være *udtrykkeligt* bestemt i dokumentet, at det kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse, jf. RPL § 478, stk. 1, nr. 5. For det andet skal debitor *ved sin underskrift på dokumentet have forpligtet sig som skyldner*, jf. RPL § 478, stk. 4, 1. pkt. Ved indlevering af udlægsanmodning hos debitor *skal det originale dokument indleveres*, jf. RPL § 488, stk. 2, 2. pkt.

Ved U 2014.52 VLK og U 2014.712 ØLK fastslog landsretterne, at gældsbreve underskrevet med digital signatur ikke kunne danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

I U 2014.52 VLK havde indehaveren underskrevet lånedokumentet ved brug af NemID. Der fandtes derfor ikke et originalt *fysisk* underskrevet lånedokument, der kunne udgøre et fundament. Dagældende RPL § 478, stk. 4, 2. pkt. indeholdt alene hjemmel til, at *pantebreve* kunne underskrives digitalt. Landsretten fandt, at underskriften med NemID på lånedokumentet ikke var en underskrift i overensstemmelse med dagældende RPL § 478, stk. 4, 1. pkt., og det kunne derfor ikke danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

I U 2014.712 ØLK var samme forhold gældende, og et lånedokument underskrevet med NemID kunne derfor ikke danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

Udformningen af dagældende RPL var ikke *teknologineutral*, og på baggrund heraf indsattes der hjemmel i RPL § 478, stk. 4, 2. pkt.,²² hvorefter gældsbreve underskrevet med digital signatur kunne danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.²³ Forarbejderne til lovændringen anførte, at der ikke var ”[...] *nogen grund til at knytte særlige retsvirkninger til aftaler, retshandler eller meddelelser, der afgives med digital signatur.*”²⁴

En forudsætning for anvendelsen af digital signatur som *underskrift* er, at den digital signatur er ”[...] *baseret på OCES-standarden, kvalificerede certifikater eller på digitale signaturer med et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES [...]*”.²⁵ Selv om NemID og OCES-standarden erstattes af MitID og NSIS-standarden, er der ikke forskel på den retlige kvalifikation af MitID som digital signatur, da NSIS-standarden er på ”*et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES-standarden*”.

Uanset, at gældsbrevet underskrevet med digital signatur udadtil fremstår som værende fra indehaveren, og der med OCES-standarden sikres autenticitet, integritet og uafviselighed, kan fogedretten fortsat nægte at efterkomme långivers udlægsanmodning, jf. RPL § 501, stk. 1, jf.

²¹ IT-ret, s. 549.

²² Lov nr. 737 af 25. juni 2014.

²³ FT 2013-14, tillæg A, L 178, s. 71.

²⁴ Ibid., s. 74.

²⁵ Ibid., s. 74 og 124.

stk. 4. Gør indehaveren indsigelse om, at han ikke har underskrevet dokumentet, må långiver løfte bevisbyrden herfor inden for rammerne af RPL § 501. Der var ikke tilsigtet en ændring af bestemmelsen ved lovændringen.²⁶

Finder fogedretten det betænkeligt at fremme udlægsbegæringen pga. bevisførelsens omfang eller beskaffenhed, jf. RPL § 501, stk. 4, nægtes fogedforretningen fremme. Indførelsen af muligheden for tvangsfuldbyrdelse af digitalt underskrevne gældsbreve har således ikke ændret på, at långiver fortsat må påvise, at indehaveren har underskrevet gælds brevet. Praksis er i overensstemmelse hermed.²⁷ Omvendt er det fastslået i praksis, at fogedretten inden for rammerne af RPL § 501 er saglig kompetent til at foretage prøvelse af, om et digitalt underskrevet gælds brev kan tvangsfuldbyrdes.²⁸

Fogedretten kan tage stilling til indsigelser om, hvorvidt indehaver selv har påtegnet lånedokumentet, herunder indsigelser om *falsk*, idet fogedretten har kompetence til at vurdere, hvorvidt en indehaver er *aftaleretligt forpligtet*, jf. f.eks. U 2020.2771 ØLK. Det erstatningsretlige spørgsmål skal derimod afgøres ved civil ret, da det rækker ud over fogedrettens kompetence.²⁹

4. Indehaver over for långiver

En indehaver forpligtes i overensstemmelse med låneaftalen, hvis han selv indgår den. Låneprovenuet tilkommer indehaveren, og ved misligholdelse af låneaftalen kan långiver iværksætte tvangsinddrivelse hos indehaveren. Har tredjemand indgået låneaftalen med indehaverens digitale signatur, skal det afgøres, om tredjemand har fuldmagt hertil, eller om aftalen er indgået uden indehaverens accept, herunder ved falsk eller forfalskning. Har tredjemand indgået låneaftalen uden fuldmagt, kan indehaveren i særlige tilfælde blive aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig for långivers tab. Er indehaveren forpligtet iht. låneaftalen, kan långiver iværksætte tvangsinddrivelse hos indehaveren. Hvis indehaveren derimod ikke er aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig, må långiver søge tabet dækket hos tredjemand - misbrugeren.

Kravet om digitale signaturers *integritet* betyder, at meddelelsen ikke kan ændres efter afsendelse, og i trykt praksis ses ikke tilfælde, hvor indehaveren påstår, at der foreligger *forfalskning*. Denne problemstilling behandles ikke nærmere.

4.1. Fuldmagt

Ifølge fuldmagtslæren bliver indehaveren som fuldmagtsgiver umiddelbart berettiget og forpligtet over for tredjemand, hvis indehaveren ved viljeserklæring eller ved sin adfærd har

²⁶ Ibid., s.124.

²⁷ Se f.eks. FM 2016.277 ØLK, U 2016.3118 ØLK og U 2020.4284 VLK.

²⁸ Se f.eks. U 2020.2771 ØLK.

²⁹ Se hertil f.eks. U 2018.645 ØLK ("*Et krav fra [långiver] støttet på almindelige erstatningsretlige regler må gøres gældende ved almindeligt søgsmål.*"), U 2019.3219 VLK ("*[...] sagen er afvist fra fogedretten idet det bemærkes, at der ikke herved er taget stilling til, om [indehaveren] kan gøres erstatningsansvarlig for [långivers] krav i anledning af lånoptagelse.*") og U 2020.2771 ØLK ("*[d]er er herved ikke taget stilling til, om [indehaveren] ved sin adfærd er erstatningsansvarlig for [långivers] tab i anledning af lånoptagelsen, da et sådant spørgsmål skal afgøres af civilretten.*").

udstyret en person med en fuldmagt.³⁰ Det er i teorien omdiskuteret, hvorvidt overgivelse af NemID-oplysninger³¹ udgør en fuldmagt.³² Den diskussion tager til dels udgangspunkt i långivers manglende kendskab til, at indehaveren ikke selv afgiver løftet (anmodning om låneoptagelse).

Karstoft har anført, at ”[e]n frivillig, forsætlig og bevidst overladelse af NemID-koder m.v. til tredjemand udgør som udgangspunkt en fuldmagt med særlig tilværelse til at handle på NemID-indehaverens vegne.”³³ I bet. 1456/2004 anføres, at den blotte overgivelse næppe statuerer fuldmagtsforhold, men at der skal ”mere til”.³⁴ Udsen skriver, at når løftemodtageren ”[...] ikke har kendskab til, at signaturen afgives af en anden end signaturindehaveren [...], kan hæftelsesspørgsmålet ikke afgøres efter reglerne om fuldmagtsoverskridelse.”³⁵

Det må sluttes, at en frivillig, forsætlig og bevidst overgivelse af NemID-oplysninger kan statuere et fuldmagtsforhold, uanset løftemodtagerens manglende viden om, at fuldmægtigen handler på vegne af indehaveren. Indehaverens adfærd kan være tilstrækkelig, og det kan overvejes, om overgivelsen af NemID-oplysningerne udgør en *adfærdsfuldmagt* (fuldmagt med særlig tilværelse).

Adfærdsfuldmagten, der er anerkendt i dansk ret,³⁶ kan etableres, uanset indehaverens vilje, når indehaverens uagtsomme adfærd giver løftemodtager en berettiget forventning om, at tredjemand kunne forpligte indehaveren.³⁷ Sammenhængen mellem vilje og adfærd opsummerer Udsen som, ”[...] jo mere sandsynligt det fremstår for signaturindehaveren, at hans adfærd vil give tredjemanden mulighed for at afgive signaturen, jo mere taler for en hæftelse.”³⁸

En frivillig, forsætlig og bevidst overgivelse af NemID-oplysninger må ikke forveksles med tilfælde, hvor en tredjemand, *uden indehaverens kendskab*,³⁹ sætter sig i besiddelse af indehaverens NemID-oplysninger og anvender disse til låneoptagelse. Anvendelsen af NemID til låneoptagelse i disse tilfælde er *falsk* og som udgangspunkt ugyldig, hvilket omtales neden for i afsnit 4.2. Hvis indehaveren *ikke* efterfølgende *godkender/ratihaberer* den ugyldige låneoptagelse er udgangspunktet, at der ikke etableres et fuldmagtsforhold, hvor indehaveren er forpligtet iht. låneoptagelsen, jf. U 2019.3219 VLK og U 2022.226 VLD.

Indehaveren kan ved passivitet eller undladt reklamation efter omstændighederne blive aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for långiver. Det kan ske, hvis indehaveren forholder sig passivt efter kendskab til tredjemands låneoptagelse.⁴⁰ Undlader indehaveren f.eks. politianmeldelse eller spærring af NemID, kan det anses for en ratihibition af det ellers ugyldige løfte.⁴¹ Indehaverens hæftelse eller erstatningsansvar beror på en helhedsvurdering, der behandles i neden for.

³⁰ Aftaler og mellemmand, s. 281f.

³¹ Udtrykket ”NemID-oplysninger” vil i det følgende omfatte engangskoder fra nøglekortet/selve nøglekortet, CPR-nr./brugernavn og selvvalgt adgangskode.

³² Problematikken vil være den samme for MitID.

³³ U.2019B.339, s. 340.

³⁴ Bet. 1456/2004, s. 106f.

³⁵ Den digitale signatur, s. 91.

³⁶ U 2009.665 HD og Aftaler og mellemmand, s. 294.

³⁷ Den digitale signatur, s. 95f.

³⁸ Ibid., s. 100.

³⁹ Tredjemands låneoptagelse med indehaverens NemID-oplysninger, uden indehaverens kendskab hertil, er *falsk*, der behandles i afsnit 4.2.

⁴⁰ Aftaler og mellemmand, s. 132f., 305 og 313.

⁴¹ Internetretten s. 388f.

4.2. Falsk

Der forligger *falsk*, når en erklæring om låneoptagelse ikke hidrører fra den angivne afgiver. Det omfatter situationen, hvor en misbruger med indehaverens NemID-oplysninger optager lån i indehaverens navn, uden fuldmagt hertil. Falsk foreligger uanset om misbrugerens tilegnelse af NemID-oplysninger sker ved tyveri, afluring, fotografering m.v.⁴² Falsk udgør en stærk ugyldighedsgrund, som indehaveren kan påberåbe sig, selv om långiver er i god tro. Terminologisk omtales indehaveren i disse tilfælde som ”pseudoløftegiver”, idet der per definition ikke foreligger en viljeserklæring fra indehaveren. Udgangspunktet i et sådant tilfælde er, at indehaveren ikke er forpligtet, da han ikke har afgivet løftet.

På trods af udgangspunktet kan indehaveren have handlet uagtsomt i en sådan grad, at han bliver aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig.⁴³

Der findes på nuværende tidspunkt ikke retsregler, der regulerer forholdet mellem indehaver og långiver i tilfælde af falsk. Det blev konkluderet i bet. 1456/2004, at dansk rets almindelige regler og principper giver domstolene tilstrækkelig mulighed for at løse tvister, der opstår som følge af uberettiget brug.⁴⁴

Domstolene foretager en uagtsomhedsvurdering af indehaverens adfærd, og hvorvidt dette kan føre til aftaleretlig bundethed eller erstatningsansvar. Der inddrages oplysninger om indehaverens omgang med NemID-oplysninger, under hvilke omstændigheder oplysningerne er kommet misbrugeren ihænde el.lign. Foruden uagtsomhedsvurderingen, tager domstolene stilling til, hvorvidt indehaveren har udvist *efterfølgende passivitet* eller manglende rettidig reklamation over for långiver efter kendskab til misbruget.⁴⁵ Passiviteten kan udlægges som ratihabitation af det ellers ugyldige løfte.

4.2.1. Indehaveren forpligtet over for långiver

Sager om misbrug af NemID til låneoptagelse blev første gang forelagt Højesteret ved U 2019.1192 HK⁴⁶ og U 2019.1197 HK.⁴⁷ Højesteret fastlagde i to afgørelser udgangspunktet for den helhedsvurdering, der skal foretages ved misbrug af NemID.

I de sambehandlede afgørelser lød det:

”Afgørelsen af, om indehaveren bliver aftaleretligt forpligtet i tilfælde af, at tredjemand misbruger indehaverens digitale signatur, må træffes på grundlag af en konkret vurdering af det samlede hændelsesforløb. I denne vurdering indgår bl.a., under hvilke omstændigheder tredjemand er kommet i besiddelse af indehaverens nøgle (brugernavn, adgangskode og nøglekort til NemID), om indehaveren har haft kendskab til, at tredjemand er kommet i besiddelse af de pågældende oplysninger, og om indehaveren har gjort, hvad der var muligt for at forhindre misbrug, f.eks. ved at spærre sit NemID så

⁴² U.2019B.339, s. 340.

⁴³ Se afsnit nr. 4.4. om indehaverens eventuelle erstatningsansvar.

⁴⁴ Bet. 1456/2004, s. 109ff.

⁴⁵ Aftaler og mellemmand, s. 133f.

⁴⁶ Landsretten afgørelsen er trykt i U 2017.3521 VLK.

⁴⁷ Landsretten afgørelsen er trykt i FM 2018.13 ØLK.

hurtigt som muligt, jf. herved bet. 1456/2004 om e-signaturs retsvirkninger, side 105-110.” Efterfølgende vil dette refereres til som ”momentbeskrivelsen”.

I U 2019.1192 HK påstod indehaveren, at han havde en narkogæld på 15.000 kr. til misbrugeren, og at misbrugeren havde truet indehaveren til at udlevere NemID-oplysninger. Det fremgår ikke af dommen, om truslen havde en karakter som omfattet af AFTL § 28. Misbrugeren optog et lån i indehaverens navn, og misbrugeren hævdede efterfølgende låneprovenuet fra indehaverens konto. Højesteret fandt på baggrund af ovennævnte citat, at indehaveren havde udvist *en sådan grad af uagtsomhed*, at han var aftaleretligt forpligtet for låneoptagelsen, selv om indehaveren ikke underskrev låneaftalen selv. Foruden den bevidste overgivelse af NemID-oplysninger må det have haft indflydelse på afgørelsen, at indehaveren ikke reklamerede over for långiver, efter tvangen ophørte. Der blev ikke konkret taget stilling til reklamationspligten, men denne fremgår af momentbeskrivelsen; *f.eks. ved at spærre sit NemID så hurtigt som muligt*.

Indehaveren anførte i U 2019.1197 HK, at han blev kontaktet af nogle venner over Facebook, der sagde, at en person (misbrugeren, som indehaveren ikke kendte) skulle have hjælp til ”*at få penge ud fra en konto*”. Vennerne fortalte indehaveren, at han skulle gøre, som der blev sagt, ”*fordi hvis [misbrugeren] ikke fik det, som han ville have det, kunne han godt finde på at gøre noget, der ikke er så godt.*” Indehaveren følte sig derfor truet og udleverede NemID-oplysningerne. Misbrugeren optog herefter lån med oplysningerne. Højesteret fandt, at indehaveren ved udleveringen havde udvist *en sådan grad af uagtsomhed*, at han hæftede for låneoptagelsen.

Praksis inddeles i det følgende som afsagt før og efter U 2019.1192 HK og U 2019.1197 HK.

4.2.1.1. Praksis før Højesterets 2019-afgørelser

I det følgende afsnit inddrages og analyseres afgørelserne overordnet. Vurdering af indehaverens reaktionstid og eventuelle kognitive evner behandles særskilt i afsnit 4.2.3. og 4.2.4.

Domstolene foretog en uagtsomhedsvurdering før Højesterets 2019-afgørelser. I FM 2016.275 ØLK havde indehaveren udleveret NemID-oplysninger til misbrugeren (eksmanden) ifm. hjælp til skat. Misbrugeren bad herefter indehaveren underskrive en check, da misbrugeren skulle bruge underskriften til at få provenu fra et lån, han havde optaget, udbetalt til indehaverens konto. Lånet var optaget i indehaverens navn. Indehaveren opdagede misbruget og indgik forlig med misbrugeren om betaling af lånet. Landsretten fandt, at indehaveren hæftede på aftaleretligt grundlag, idet hun udleverede NemID-oplysninger, endosserede checken og ikke foranstaltede nærmere undersøgelse heraf. Udleveringen af oplysningerne synes ikke i sig selv at være tilstrækkeligt uagtsom, men derimod manglende kontrol med brugen af oplysningerne.

I U 2018.406 ØLD fik indehaveren, som følge af en ulykke, hjælp af sin udbyder til at håndtere netbank m.v. Indehaveren havde alene kontokig og benyttede hævekort. Indehaveren havde efter eget udsagn muligvis oplyst NemID-adgangskoden til misbrugeren (indehaverens ven). Indehaverens bankpapirer med CPR-nr. samt NemID-nøglekort lå frit tilgængeligt i hjemmet; også når misbrugeren var til stede. Misbrugeren havde tilegnet sig CPR-nr. og fotograferet nøglekortet. Landsretten fandt, at indehaveren havde udvist en sådan grad af uagtsomhed ved

sin opbevaring af de fortrolige elementer af NemID'et, at hun hæftede for låneoptagelsen. Der blev lagt vægt på, at indehaveren havde oplyst sin adgangskode til misbrugeren.⁴⁸

Det følger almindeligvis af udbyderes forretningsbetingelser, at NemID-oplysninger er strengt fortrolige og ikke må videregives. Det fremgår af § 3 i bekendtgørelse nr. 899 af 21-06-2018 om udstedelse og spærring af NemID med offentlig digital signatur, at en indehaver ikke må give tredjemand adgang til NemID-oplysninger, og indehaveren må ikke videregive oplysninger til tredjemand. By- og landsretten i U 2018.406 ØLD lagde især vægt på indehaverens overgivelse af adgangskode til misbrugeren som uagtsomt.

Domstolene inddrog flere af samme elementer i uagtsomhedsvurderingen, som fremgår af momentbeskrivelsen. Højesteret 2019-afgørelser har derfor ikke umiddelbart ændret på helhedsvurderingen.

4.2.1.2. Praksis efter Højesterets 2019-afgørelser

Afgørelser afsagt efter Højesterets 2019-afgørelser henviser ofte direkte til momentbeskrivelsen. Det kan overvejes, om momentbeskrivelsen er udtryk for systematisering af helhedsvurderingen, som domstolene udførte i forvejen.

Momentbeskrivelsen indeholder vurderingen af, ”om [indehaveren] har gjort, hvad der var muligt for at forhindre misbrug”. Her skal inddrages to nærmest identiske afgørelser med forskellige långivere. I FM 2020.274 VLK og U 2021.1268 VLK havde indehaveren overgivet NemID-engangskoder 2-3 gange til misbrugeren (indehaverens ekskæreste). Misbrugeren skulle anvende indehaverens konto til at overføre penge til og herefter videreoverføre dem til sin egen konto. Misbrugeren kendte indehaverens CPR-nr. og fik adgangskoden til brug for overførslerne. Indehaveren videregav sms-engangskoder. Misbrugeren optog lån med oplysningerne. Landsretten fandt i begge tilfælde, at indehaveren havde udvist en sådan grad af uagtsomhed, at indehaveren var aftaleretligt forpligtet, da hun ”[...] ikke [havde] ført kontrol med, hvad [misbrugeren] anvendte hendes NemID-oplysninger til.”

I FM 2020.275 VLK skulle indehaveren have hjælp af misbrugeren (ikke oplyst nærmere hvem) til e-Boks i marts 2019. Indehaveren mistænkte, at misbrugeren fotograferede nøglekortet, hvilket misbrugeren benægtede, men ville ikke vise telefonen som bevis herfor. Misbrugeren optog lån i maj 2019. Indehaveren spærrede nøglekortet i sommeren 2020, hvor forholdet blev meldt til politiet. Landsretten fandt, at indehaveren havde udvist en sådan grad af uagtsomhed og var aftaleretligt forpligtet, da han ”[...] ikke [havde] ført tilstrækkelig kontrol med, om hans NemID-oplysninger blev misbrugt.”

Det er herefter klart, at overgiver indehaveren NemID-oplysninger eller har mistanke om, at tredjemand har tilegnet sig oplysningerne uberettiget, skal indehaveren *føre kontrol med*, hvordan oplysningerne anvendes af tredjemand. Manglende kontrol kan føre til aftaleretlig bundethed, jf. tillige FM 2016.275 ØLK, omtalt i afsnit 4.2.1.1. Selv om NemID-oplysninger er strengt fortrolige, jf. afsnit 4.2.1.1., må der med angivelsen af, at indehaveren skal føre kontrol med andres brug heraf, gives adgang til, at indehaveren *kan* udlevere oplysninger, hvis indehaveren har behov for hjælp. I mangel af domstolenes uddybning af at ”føre kontrol”, må det

⁴⁸ I Den digitale signatur, s. 111, fremhæves det, at det kræves, at nøglekort ”[...] ikke ligger umiddelbart tilgængeligt eksempelvis på et skrivebord, men er gemt af vejen i en skuffe eller lignende.”

antages, at indehaveren må tjekke netbank og e-Boks og eventuelt spærre NemID efter viden eller mistanke om andres brug af oplysningerne.

Susanne Karstoft har tidligere konkluderet (forsigtigt), at det kan medføre hæftelse, at indehaveren opbevarer NemID-oplysninger i hjemmet, ” [...] hvortil tredjemand har en vis adgang, i hvert fald hvis NemID-indehaveren indså eller burde have indset, at der var en (betydelig) risiko for misbrug.”⁴⁹ Der henvises samme sted til U 2019.2593 VLK, hvor indehaveren opbevarede nedskreven kode gemt i en bog i en kasse ovenpå sit køleskab og nøglekortet i sin pung. Indehaveren hjalp misbrugeren (indehaverens ven) ud af et kokainmisbrug og gav husly. Indehaveren led af sklerose og koncentrationsproblemer og havde bl.a. svært ved at huske og skrev alting ned. Misbrugeren havde formentlig fotograferet nøglekortet. Landsretten fandt ud fra en samlet vurdering, at indehaveren hæftede, da indehaveren ” [...] ikke [havde] gjort, hvad der var muligt for at hindre, at andre kunne komme i besiddelse af oplysningerne.” I U 2018.406 ØLD, jf. afsnit 4.2.1.1., havde indehaveren håndteret NemID-oplysninger uagtsomt ved at opbevare oplysninger i hjemmet. I 2018-afgørelsen havde indehaveren dog bevidst overgivet koden til misbrugeren.

Indehaverens uagtsomme opbevaring af NemID-oplysninger i hjemmet kan føre til aftaleretlig bundethed, hvis tredjemand har en vis adgang til oplysningerne, og den form, som opbevaringen sker under, øger risikoen for misbrug betydeligt. Udsen har behandlet spørgsmålet og anført, at der ved adfærdsvurderingen ved indehaverens ” [...] omgang med henholdsvis nøglemediet og adgangskoden, må som et selvstændigt element inddrages den ”misbrugssynergi”, som signaturindehaverens adfærd måtte give anledning til.”⁵⁰ Udsen anfører, at der må lægges vægt på, om indehaveren opbevarer oplysningerne lemfældigt eller ej. I U 2018.406 ØLD opbevarede indehaveren bankpapirer med CPR-nr. og nøglekort frit tilgængeligt på et bord, hvorimod indehaveren i U 2019.2593 VLK opbevarede nøglekort i sin pung og kode gemt væk i en bog. U 2019.2593 VLK fremstår som en ganske hård vurdering af indehaverens uagtsomhed.

I U 2020.217 ØLK blev indehaveren ud fra en samlet vurdering og med henvisning til momentbeskrivelse anset for aftaleretligt forpligtet. Indehaveren havde ifm. rådgivning om investering lånt sin computer og telefon til misbrugeren (indehaverens søsters ekskæreste). Indehaveren opbevarede sin kode og et foto af nøglekortet på telefonen. Misbrugeren havde selv fundet frem til oplysningerne, da han lånte telefonen og optog lån. Indehaveren indgav først politianmeldelse og spærrede NemID mere end et halvt år efter kendskab til misbruget. Afgørelsen passer ikke direkte ind i sammenligningen om opbevaring af NemID-oplysninger i hjemmet, idet reaktionstiden fremhæves af landsretten. Der kan drages paralleller til selve opbevaringen og omgangen med oplysningerne på digitale medier, som tredjemand får adgang til, jf. dog U 2021.2320 HD omtalt nedenfor i afsnit 4.2.2.2.

Hvor grænsen går for opbevaring af NemID-oplysninger i hjemmet er uklart. Uforsvarlig opbevaring kan i tilfælde af misbrug føre til aftaleretlig bundethed. Indførelsen af MitID og afskaffelsen af det fysiske nøglekort, vil i nogen grad afhjælpe problematikken omkring opbevaring.

Det skal således, som fremhævet af Højesteret, foretages en helhedsvurdering af indehaverens adfærd, der har ledt frem til tredjemands misbrug af NemID-oplysninger til låneoptagelse. I afsnit 4.2.3. og 4.2.4. skal indehaverens reaktionstid efter kendskab til misbruget, og indehaverens kognitive evner behandles nærmere i relation til helhedsvurderingen.

⁴⁹ U.2019B.339, s. 342.

⁵⁰ Den digitale signatur, s. 115f.

4.2.2. Indehaveren ikke forpligtet over for långiver

I de følgende afsnit inddrages og analyseres praksis, hvor indehaveren ikke blev anset for aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig. Praksis inddeles i det følgende som afsagt før og efter U 2019.1192 HK og U 2019.1197 HK.

4.2.2.1. Praksis før Højesterets 2019-afgørelser

I FM 2016.277 ØLK fastslog landsretten, at indehaveren ikke var aftaleretligt forpligtet iht. flere lån, som misbrugeren (indehaverens ekskæreste) optog med indehaverens NemID-oplysninger. Misbrugeren fik fat på sygesikringskort og nøglekort samt afluret adgangskoden. Misbrugeren oprettede en mailkonto, hvor post vedr. lånene blev sendt til. Indehaveren blev først bekendt med låneoptagelserne ved indkaldelse til fogedretten. Det kunne tale for hæftelse, at misbrugeren havde været i stand til at tilgå sygesikringskort og nøglekort, men omstændighederne er ikke nærmere oplyst. Det forhold, at indehaveren ikke modtog post omkring lånene, taler for, at indehaveren ikke har handlet uagtsomt. Herudover politianmeldte indehaveren straks ved kendskab.

Et særligt tilfælde forelå i FM 2017.177 VLK, hvor indehaverens NemID-oplysninger blev anvendt til låneoptagelse i juli 2016 af misbrugeren (indehaverens ekskone). Misbrugeren havde i 2008 optaget lån (uden brug af NemID) i indehaverens navn, hvilket ikke blev politianmeldt efter aftale om, at misbrugeren ikke gjorde det igen. Misbrugeren styrede familiens økonomi og havde adgang til indehaverens bankkonti. Indehaveren var ikke bekendt med, at misbrugeren havde indehaverens nøglekort, da han ikke vidste, hvad det var. Misbrugeren overførte låneprovenu til egen konto. Forholdene blev politianmeldt i juli 2016. Landsretten fandt det betænkeligt at fremme sagen.

I afgørelsen kunne indehaverens omgang med NemID-oplysninger bidrage til den ”misbrugersynergi”, som Udsen omtaler, jf. afsnit 4.2.1.2. Misbrugeren havde tidligere misbrugt indehaverens oplysninger, og misbrugeren havde adgang til indehaverens NemID-oplysninger, men på trods af dette fandt hverken foged- eller landsretten, at indehaveren handlede uagtsomt i en sådan grad, at han var aftaleretligt bundet.

U 2018.645 ØLK blev ført samtidig med tre enslydende sager. De tre øvrige sager foreligger ikke som trykt praksis. Indehaveren skulle ”hjælpe” misbrugerne med at få penge overført og stille deres konti til rådighed. Indehaveren udleverede NemID-oplysninger til sikkerhed for hjælpen. Både foged- og landsretten fandt, at långiver tilkendegav, at låneoptagelsen var foretaget af tredjemand. Indehaveren var derfor ikke debitor, og der var der ikke noget fundament at tvangsfuldbyrde. Fogedretten anførte, at det ikke tilkom ” [...] fogedretten at afgøre, om [indehaveren] på andet grundlag, eksempelvis ved at have udvist uagtsomhed i omgangen med NemID, hæfter overfor [långiver] for låneoptagelsen.” Herudover blev det fremhævet, at fogedretten er ” [...] en tvangsfuldbyrdende myndighed, og der [forelå] ikke et tvangsfuldbyrdesgrundlag for et sådant hæftelseskrav, der måtte hvile på andet grundlag.”

Afgørelsen strider mod øvrig praksis, idet hverken foged- eller landsretten foretager en uagtsomhedsvurdering. Afgørelsen (samt de øvrige utrykte) ville sandsynligvis have nået et andet resultat efter Højesterets 2019-afgørelser.

4.2.2.2. Praksis efter Højesterets 2019-afgørelser

Afgørelserne efter Højesterets 2019-afgørelser bærer præg af en mere ensrettet praksis, hvor momentbeskrivelsen bringes i anvendelse.

En afgørelse, der indeholder flere af de samme elementer som U 2018.406 ØLD og U 2019.2593 VLK, er U 2019.3219 VLK. En misbruger (indehaverens daværende kæreste) havde uberettiget anvendt indehaverens NemID-oplysninger til låneoptagelse. Indehaveren opbevarede nøglekort samt dokumenter med CPR-nr. i hjemmet, og misbrugeren kunne fotografere nøglekortet. Adgangskoden var ikke udleveret, men den var nem, og indehaveren anvendte ”samme kode til andre ting”. Misbrugeren overnattede af og til hos indehaveren. Landsretten fandt på baggrund af momentbeskrivelsen, at der ikke var etableret fuldmagtsforhold, og at indehaveren ikke hæftede på aftaleretligt grundlag i øvrigt. Det kunne ikke føre til et andet resultat, at indehaveren havde lånt betalingskort og PIN-kode til misbrugeren, der uden indehaverens kendskab, blev anvendt til at hæve låneprovenu.

Foruden indehaverens reaktionstid og politianmeldelse af misbruget, jf. afsnit 4.2.3., kan indehaverens adfærd – opbevaring af nøglekort og anvendt nem kode på tværs af tjenester – tale for hæftelse. Henrik Udsen har anført,⁵¹ det ikke i sig selv er uagtsomt at vælge en nem adgangskode, medmindre udbyderen kræver en kompliceret adgangskode, hvilket må kunne ses af U 2019.3219 VLK fortsat er tilfældet. Det vil i sig selv ikke være tilstrækkeligt uagtsomt at skrive koden ned.⁵²

I tråd med U 2019.3219 VLK ses U 2020.2771 ØLK, hvor indehaveren ikke fandtes at hæfte på aftaleretligt grundlag. Misbrugeren (indehaverens veninde) havde boet on/off hos indehaveren, og indehaveren havde haft installeret NemID-appen på misbrugeren's telefon på et tidspunkt. Brugernavn og adgangskode var ikke udleveret og kunne kun være afluret. Nøglekort var placeret i indehaverens hjem, og nøglekortet var sendt til misbrugeren i anden anledning. Långiver havde ikke dokumenteret, at låneaftalen var sendt til indehaverens e-Boks, eller at dokumenter var sendt til indehaverens e-mailadresse. Fogedretten henviste bl.a. til, at det ikke kunne føre til et andet resultat, at indehaveren havde udleveret nøglekort, når ikke CPR-nr. og personlig kode var udleveret samtidig og henviste til U 2019.3219 VLK.

En indehaver må nødvendigvis opbevare nøglekortet et eller andet sted. Dette understreger vigtigheden af at inddrage flere elementer, fordi en helhedsvurdering kan føre til mere korrekte afgørelser.

Det er ikke ensbetydende med hæftelse eller erstatningsansvar, at indehaveren overlader NemID-oplysninger til tredjemand, som skal hjælpe indehaveren med skat eller e-Boks. Som nævnt i afsnit 4.2.1.1. og 4.2.1.2. blev indehaverne i FM 2016.275 ØLK og FM 2020.275 VLK anset for aftaleretligt forpligtet. I førstnævnte afgørelse havde indehaveren tillige uforvarende endosseret en check, og i sidstnævnte afgørelse havde indehaveren ikke ført tilstrækkelig kontrol ved mistanke om fotografering af nøglekort. I U 2020.4284 VLK skulle indehaveren have hjælp til at ophæve spærring af sit dankort. Misbrugeren (en ven af indehaverens bekendte) anvendte oplysningerne til låneoptagelse, og misbrugeren flyttede midlertidigt (1 døgn)

⁵¹ Den digitale signatur, s. 112f.

⁵² Den digitale signatur, s. 113f. og ved hæftelsesspørgsmålet over for udbyderen, blev der i forarbejderne til ændring af betalingskortloven taget højde for dette. ”*Det forudsættes således, at der ved fastlæggelsen af begrebet ”groft uforsvarlig adfærd” tages hensyn til almindelige menneskers vanskelighed ved at huske og anvende en PIN-kode.*”, jf. FT 1991-92, tillæg A, L 157, spalte 1174.

indehaverens NemKonto, så låneprovenuet ikke blev udbetalt til indehaverens egen konto. Indehaveren spærrede NemID straks efter misbruget og efter henvendelse fra egen udbyder.

Indehaveren reagerede hurtigt, hvilket behandles i afsnit 4.2.3., men ved afgørelsen fastslås det bl.a., at indehavere gerne må udlevere NemID-oplysninger til brug for hjælp med f.eks. ophævelse af dankortspærring. Det må huskes, at på den ene side er ikke alle borgere it-kyndige, og til tider skal de have hjælp, der indebærer udlevering af NemID-oplysninger. På den anden side kan en indehaveren i vid udstrækning bede udbyderen om hjælp og herved betydeligt mindske risikoen for misbrug.

U 2021.2320 HD⁵³ indeholder den samme omstændighed om midlertidig flytning af NemKonto som i U 2020.4284 VLK. Misbrugeren (indehaverens samlever) havde herudover *udfoldet betydelige bestræbelser på at skjule misbruget*. Misbrugeren havde ændret e-Boks advarslinger fra långiverne og løbende slettet meddelelser. Misbrugeren fortalte indehaveren, at nøglen til postkassen var væk, og kun misbrugeren kunne åbne den med en skruetrækker. Herved fik indehaveren ikke kendskab til fysisk post. Misbrugeren tog nøglekortet fra indehaverens pung, og adgangskode og brugernavn var lagret på familiens fælles tablet. Højesteret fandt, at indehaveren ud fra en samlet vurdering af hændelsesforløbet hverken havde handlet uagtsomt i en sådan grad, at hun hæftede på aftaleretligt grundlag eller var erstatningsansvarlig for låneoptagelserne. Højesteret fremhævede, at det ikke er tilstrækkeligt uagtsomt at lagre NemID-brugernavn og adgangskode på tabletten i mere end 1 år. Med anførelsen af *betydelige bestræbelser på at skjule misbruget* fastslår Højesteret, at en indehaver ikke forpligtes, når det praktisk talt ikke er muligt for indehaveren at få kendskab til misbruget.

Landsretten fandt derimod, at det var tilstrækkeligt uagtsomt at lagre adgangskode på tabletten.⁵⁴ Det er interessant, at lagring af dele af NemID'et på en fælles tablet, ikke udgør en uagtsomhed, der kan føre til aftaleretlig hæftelse eller erstatningsansvar. Det må antages, at en ikke ubetydelig del af befolkningen anvender funktionen med lagring af adgangskoder m.v. på tablets, smartphones og computere. Uagtsomhedsvurderingen må tage afsæt i en normal ageren hos befolkningen og hensyn hertil.

Phishing er i de senere år blevet udbredt blandt kriminelle, og det har ført til flere afgørelser ved domstolene og Det finansielle ankenævn.⁵⁵ Phishing vedrører de tilfælde, hvor indehaveren uforvarende overlader NemID-oplysninger (eller øvrige oplysninger) til misbrugeren i troen på, at misbrugeren er den person, som denne udgiver sig for. Misbrugeren udgiver sig f.eks. for at være fra politiet, myndigheder, pengeinstitutter eller it-virksomheder. Misbrugeren franarrer indehaveren oplysningerne med historier om, at indehaverne er blevet hacket el.lign. I BL's forstand er der ikke tale om *forsætlig* overgivelse af oplysninger, men det kan være groft uforsvarlig adfærd, jf. afsnit 5.8.3.2.

Domstolene har været tilbageholdende med at pålægge aftaleretlig hæftelse, hvis indehaveren spærre og politianmelder forholdet inden for kort tid efter kendskab til misbruget.

I FM 2020.169 VLK, FM 2020.171 VLK, U 2020.2647 VLK og U 2022.414 HK⁵⁶ udgav misbrugerne sig alle for at være fra *politiet*. Indehaveren blev i FM 2020.169 VLK franarret NemID-oplysninger af misbrugeren, som denne oplyste, at en "Julie Hansen", som indehaveren havde skrevet med på Facebook, havde hacket indehaverens konto. I FM 2020.171 VLK

⁵³ Landsretten kom til et andet resultat, jf. U 2020.1225 VLD.

⁵⁴ U 2020.1225 VLD.

⁵⁵ Phishing og hæftelse mellem indehaver og udbyder er behandlet i afsnit 5.3., 5.8.3.2. og 5.8.4.

⁵⁶ Landsretten kom til samme resultat, jf. U 2020.3899 ØLK.

oplyste misbrugeren, at nogen havde forsøgt at oprette lån i indehaverens navn, og at indehaveren skulle fremsende nøglekort til ”Datastyrelsen.dk”, og at adgangskode skulle oplyses, så ”Datastyrelsen” kunne se, hvilke engangsnøgler, der var blevet anvendt. ”Datastyrelsen.dk” var et falsk domænenavn, og styrelsen findes ikke, men indehaveren har forvekslet det med *Datatilsynet*. Låneprovenu blev udbetalt til indehaverens NemKonto, men misbrugeren sagde, at pengene ikke måtte røres, da det skulle ”lokke” svindlerne frem. Ved U 2020.2647 VLK havde misbrugeren oplyst, at indehaverens oplysninger ”lå frit tilgængeligt på internettet” og herefter franarret NemID-oplysninger under påskud om at skulle slette oplysningerne igen. Sidst i Højesterets afgørelse i U 2022.414 HK var indehaverne franarret oplysninger, da misbrugeren oplyste, at den ene af indehavernes Instagram-konti var blevet hacket. Se tillige FM 2020.117 VLK hvor misbrugeren udgav sig for at være fra kommunen.

Indehaverne reagerede ved politianmeldelse og spærring inden for ca. et døgn efter kendskab til misbruget og 1-5 døgn efter det faktiske misbrug. I U 2022.414 HK blev nøglekort først spærret næsten 3 uger efter misbruget, selvom politianmeldelse skete straks ved kendskab. Højesteret pålagde ikke hæftelse eller erstatningsansvar og udtalte, at lånet allerede var optaget på tidspunktet for politianmeldelse, og spærring af NemID senere hen kunne ikke føre til et andet resultat. En overladelse af NemID-oplysninger ved phishing kan ikke sidestilles med fuldmagt eller frivillig forsættelig overgivelse. Indehaveren skal dog reagere prompte ved kendskab til misbruget.

I U 2022.411 HK havde en psykisk udviklingshæmmet indehaver gennem en periode på 1-2 måneder skrevet på Messenger med misbrugeren, der udgav sig for at være en kvinde. Indehaveren ønskede en kæreste. Ifølge indehaveren pressede misbrugeren til udlevering af NemID-oplysninger ved at tilbyde sex og udveksling af nøgenbilleder. Kontakten ophørte efter udleveringen af oplysningerne. Efter 1-2 måneder modtog indehaveren breve fra långivere, men først et par uger efter tog han kontakt til sin hjemmevejleder. Herefter blev NemID m.v. spærret. Højesteret fandt, at indehaveren havde udvist en sådan grad af uagtsomhed, at han hæftede på aftaleretligt grundlag, men som følge af VML § 46 var aftalen ikke bindende.⁵⁷

Forløbet kan sammenlignes med phishing, om end svindlen forløb over længere tid end blot 1-2 telefonopkald eller mails. Havde indehaveren reageret straks efter kendskab til låneoptagelse – ved modtagelsen af brevene – havde Højesteret i tråd med ovennævnte praksis muligvis ikke pålagt hæftelse.

4.2.3. Særligt om indehaverens reaktionstid

Der er ingen tvivl om, at indehaveren skal reagere, når han får kendskab til misbrug af NemID. Hvis indehaveren ikke reagerer tilstrækkeligt hurtigt, kan det føre til aftaleretlig bundethed, idet passiviteten må kunne tolkes som ratihabition af låneoptagelsen. Kravet om reaktion fra indehaveren fremgår af momentbeskrivelsen; *om indehaveren har gjort, hvad der var muligt for at forhindre misbrug, f.eks. ved at spærre sit NemID så hurtigt som muligt*. Det er ligeledes fremhævet i bet. 1456/2004, s. 109-110.

Spærring af NemID og politianmeldelse indgår som et af flere momenter i den samlede vurdering af hændelsesforløbet. Sker politianmeldelse og spærring straks efter kendskab vil det tale for, at indehaveren ikke pålægges hæftelse. I bl.a. FM 2016.277 ØLK, FM 2020.169 VLK, FM 2020.171 VLK, U 2019.3219 VLK, U 2020.3419 VLK, U 2020.4284 VLK og U 2021.2320

⁵⁷ Se nærmere om VML § 46 i afsnit 4.2.4.

HD reagerede indehaverne straks efter kendskab ved spærring af NemID og politianmeldelse. Ingen blev pålagt hæftelse. Samme resultat ses i U 2020.2647 VLK hvor indehaveren reagerede efter 1 dag efter kendskab. I U 2019.1197 HK foretog indehaveren politianmeldelse dagen efter misbruget men spærrede ikke NemID.

I de følgende afgørelser blev der reageret efter længere tid og pålagt hæftelse; FM 2017.221 VLK (ikke anmeldt), FM 2020.274 VLK (10 dage efter kendskab men bevidst overgivet adgangskode), FM 2020.275 VLK (1 år og 3 måneder efter mistanke om misbrug), U 2019.1192 HK (politianmeldelse 1 måned og 1 dag efter låneoptagelse), U 2019.2593 VLD (mere end 1 måned efter kendskab), U 2020.217 ØLK (mere end 6 måneder efter kendskab) og U 2022.411 HK ("et par uger efter kendskab", men låneaftale var i medfør af VML § 46 ikke bindende).

I relation til erstatningsansvar udtalte landsretten i U 2022.226 VLD, at "*[d]en omstændighed, at [indehaveren] først politianmeldte forholdet og spærrede sit NemID i maj 2017, kan ikke tillægges betydning, idet det må lægges til grund, at [långivers] tab indtrådte allerede den 2. marts 2017, hvor størstedelen af låneprovenuet – i øvrigt samme dag, som det blev overført til [indehaverens] konto – blev videreoverført til en anden konto.*" Indehaverens eventuelle politianmeldelse og spærring af NemID havde ikke forhindret långivers tab, da långiver allerede led tabet ved låneoptagelsen. Højesteret udtalte lignende i U 2022.414 HK, hvor låneoptagelsen skete den 16. oktober 2019, politianmeldelse den 21. oktober og spærring af NemID den 6. november. Se nærmere afsnit 4.4.

Indehaverens reaktionstid har derfor indflydelse på den samlede vurdering, og dermed aftaleretlig forpligtelse ved misbrug af NemID. Indehaveren bør reagere straks efter kendskab til misbruget, hvor NemID skal spærres og forholdet politianmeldes. Der tillades formentlig enkelte dages spillerum, men ventetiden kan sammen med øvrige omstændigheder tale for hæftelse.

4.2.4. Særligt om indehaverens kognitive evner

Indimellem bliver indehavere med nedsatte kognitive evner udsat for misbrug af NemID. Efter VML er der mulighed for fratagelse af den retlige handleevne, jf. VML § 6.⁵⁸ Indehaveren betegnes da *umyndig*. Det er alene værgemål efter VML § 6, der medfører umyndighed og fratagelse af retten til selv at afgive forpligtende løfter, herunder indgå låneaftaler.⁵⁹ Umyndighed er en stærk ugyldighedsgrund, der kan gøres gældende over for långiver i god tro. Reglerne i VML §§ 44-45 vil ikke blive behandlet.

Hvis en indehaver ikke er umyndiggjort, men lider af nedsatte kognitive evner, bliver spørgsmålet, om indehaveren kan påberåbe sig VML § 46. Ifølge VML § 46 er en aftale ikke bindende, hvis den er indgået af en person, "*[d]er på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller en lignende tilstand, manglende evnen til at handle fornuftsmæssigt.*" Manglende evne til at handle fornuftsmæssigt er en stærk ugyldighedsgrund.⁶⁰ Der er tale om personer, der kunne være frataget deres retlige handleevne.

Det ses, at indehavere fremhæver psykiske og kognitive vanskeligheder eller diagnoser. I U 2019.1197 HK fremhævede indehaveren, at "*[indehaveren] tilhører en gruppe af*

⁵⁸ Der skal ikke foretages en gennemgang af tilfælde med umyndige børn og unge under 18 år.

⁵⁹ Aftaler og mellemmand, s. 134ff.

⁶⁰ Aftaler og mellemmand, s. 147.

ressourcesvage borgere i samfundet, som ikke er i stand til at varetage egne interesser i forbindelse med brugen af digital signatur.” I U 2019.1192 HK fremhævede fogedretten, at indehaveren havde diagnosen ADD. Indehaveren i U 2019.2593 VLD havde sklerose og koncentrationsproblemer og bl.a. svært ved at huske og skrev alting ned, herunder adgangskoden. Indehaveren var dertil *”bipolar, let afledelig og reelt tungtopfattende.”*

I de nævnte afgørelser bliver indehavernes udfordringer ikke tillagt afgørende vægt, og indehaverne blev pålagt aftaleretlig hæftelse.

I FM 2020.176 VLK og U 2022.411 HK blev VML § 46 påberåbt. I FM 2020.176 VLK havde indehaveren anført at have en *”nedsat funktionsevne og var alderssvarende til en 12-14-årig”*, indehaveren var tilkendt førtidspension pga. svage intellektuelle ressourcer, og kommunen anså indehaveren for omfattet af servicelovens § 103 (beskyttet beskæftigelse). Indehaveren havde korresponderet i 6 år med misbrugeren på Messenger (udgav sig for at være *”Thomas Hansen”*). De mødtes aldrig men blev kærester. Indehaveren havde løbende lånt arvede midler til misbrugeren, og da indehaveren ikke havde flere penge, overtalte misbrugeren indehaveren til at optage lån. Indehaveren overførte knap 320.000 kr. til misbrugeren over de 6 år. Landsretten fremhævede, at indehaveren ikke var frataget den retlige handleevne, og der var ikke iværksat værgemål. Sammenholdt med de øvrige omstændigheder og låneoptagelsen var der ikke grundlag for at antage, at indehaveren manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Det var derfor ikke betænkeligt at tvangsfuldbyrde låneoptagelserne, og indehaveren blev anset for aftaleretligt forpligtet.

Indehaveren var i U 2022.411 HK⁶¹ aftaleretligt forpligtet, men låneaftalen blev ikke anset for bindende, da indehaverens mentale niveau svarede til en 7-årigs. Indehaverens økonomi var tillige indrettet således, at han fik overført lomme penge til et hævekort, idet han ellers ville bruge pengene på én gang.

Anvendelsen af VML § 46 er snæver, og der må være klare beviser på, at indehaveren ikke kan administrere sine økonomiske forhold. Højesteret har med U 2022.411 HK fremhævet nogle af de omstændigheder, som kan føre til, at en aftale ikke er bindende efter VML § 46. Indehaveren kan dog blive pålagt erstatningsansvar, jf. VML § 46, stk. 2, jf. § 45, stk. 1, men det skal ikke behandles yderligere.

4.3. Tvang

En viljeerklæring fremkaldt ved vold eller trussel om vold er ifølge AFTL § 28, stk. 1, ikke bindende for løfteafgiveren. Tvang er en stærk ugyldighedsgrund, der kan påberåbes over for långiver i god tro. Det følger af AFTL § 28, stk. 2, at der påhviler en reklamationspligt for den tvungne til *uden ugrundet ophold efter at tvangen er ophørt* at meddele løftemodtager. Undlader indehaveren at reklamere over for långiver rettidigt, fortabes retten til at gøre indsigelsen gældende. Domstolene har fastslået, at princippet i AFTL § 28, stk. 2, finder anvendelse, når en indehaver tvinges til at udlevere betalingskort og PIN-kode, og som efterfølgende anvendes til misbrug, jf. U 2010.1819 ØLD.

I afgørelsen blev indehaveren fratvunget benzinkort med tilhørende kode, som misbrugeren efterfølgende anvendte uberettiget. Indehaveren spærrede først benzinkortet efter ca. 10 dage. Misbrugeren overvågede indehaverens telefonsamtaler m.v. Landsretten pålagde indehaveren

⁶¹ Se om afgørelsen i afsnit 4.2.2.2.

ubegrænset hæftelse, jf. nu BL § 100, stk. 5, grundet manglende rettidig underretning til udbyderen efter tvangen ophørte. Indehaveren kunne have spærret kortet, når hun var på arbejde.

Selv om afgørelsen vedrører hæftelse iht. betalingsmiddeloven, gælder princippet i forholdet mellem indehaver og långiver. Indehaveren har derfor en forpligtelse til at underrette långiver uden ugrundet ophold efter ophør af tvang, jf. princippet i AFTL § 28, stk. 2.

Det ses i praksis, at indehavere gør gældende, at NemID-oplysninger er udleveret under tvang, men indehaverne bliver ofte pålagt hæftelse. Indehaverne skal løfte bevisbyrden for, at der rent faktisk er udøvet tvang af misbrugeren, eller at indehaveren har reklameret uden ugrundet ophold efter ophør af tvangen. Hvis indehaveren ikke anmelder tvangen til politiet, er underretningspligten ikke opfyldt, jf. FM 2017.221 VLK, hvor indehaveren angiveligt var bange for at anmelde forholdet af frygt for trusler mod hans familie. Indehaveren anmeldte i U 2021.1268 VLK forholdet til politiet dagen efter kendskab til misbruget, men indehaveren blev pålagt hæftelse pga. andre omstændigheder.⁶² Dette var også tilfældet i U 2019.1197 HK.⁶³ Anmeldelse af forholdet 1 måned efter tvangen uden oplysninger om, at tvangen fortsatte, er underretningspligten heller ikke opfyldt, jf. U 2019.1192 HK.⁶⁴ Selvom indehaverne for Højesteret i U 2019.1192 HKK og U 2019.1197 HKK gjorde gældende, at have været udsat for voldelig tvang efter AFTL § 28, nævner Højesteret intet herom i deres begrundelse. Højesterets anfører, at indehaverne ”*udleverede [min understregning] sit nøglekort*”, hvorved Højesteret næppe mener, at der har været tale om voldelig tvang efter AFTL § 28.

Underretningspligten indgår som et element i den samlede vurdering af, hvorvidt indehaveren er aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig for misbrugers låneoptagelse, og opfyldelse af underretningspligten er ikke ensbetydende med, at indehaveren fritages fra hæftelse.

4.4. Erstatningsansvar

Indehaverens erstatningsansvar vil bestå i den *negative kontraktsinteresse*, der fordrer, at långiver stilles, som om aftalen aldrig var indgået. Der kan derimod ikke kræves *positiv opfyldelsesinteresse*, der bl.a. omfatter mistet fortjeneste. Positiv opfyldelsesinteresse kræver en gyldig aftale. Erstatningsansvaret forudsætter opfyldelse af de almindelige erstatningsretlige betingelser. Långiver skal have lidt et økonomisk tab, der skal være et ansvarsgrundlag, vurderet ud fra en culpabedømmelse (uagtsomhed), årsagssammenhæng mellem indehaverens uagtsomhed og långivers tab, og endelig skal tabet være en påregnelig følge af indehaverens adfærd.

Långiver lider tabet ved overførslen af låneprovenuet til indehaveren, som misbrugeren herefter tilegner sig. En efterfølgende reaktion fra indehaveren har derfor ikke indflydelse på långivers tab. Der er med andre ord ikke årsagssammenhæng mellem indehaverens sene eller manglende reklamation og långivers tab. Derimod kan sen eller manglende reklamation have indflydelse på aftaleretlig bundethed.

I de tilfælde, hvor der efter indehaverens kendskab til kompromitteringen af NemID foretages yderligere låneoptagelser, kan sen eller manglende reklamation (spærring af NemID) være erstatningspådragende for indehaveren.⁶⁵ Har indehaveren været udsat for tvang, kan

⁶² Se afsnit 4.2.1.2.

⁶³ Se afsnit 4.2.1.

⁶⁴ Se afsnit 4.2.1.

⁶⁵ Bet. 1456/2004, s. 108f. og U 1944.582 ØLD om det falske kautionsløfte, hvor manglende reklamation ikke førte til erstatningsansvar, da tabet var lidt.

indehaveren blive erstatningsansvarlig for manglende rettidig reklamation iht. princippet i AFTL § 28, stk. 2.⁶⁶ Erstatningsansvaret kan lempes i medfør af EAL § 24.

Spørgsmål om erstatningsansvar kan ikke afgøres i forlængelse af tvangsfuldbyrdelse i fogedretten men alene ved civil søgsmål, jf. afsnit 3. Et stort antal af sagerne vedr. låneoptagelse starter som tvangsfuldbyrdelsessager ved fogedretten, og spørgsmålet om erstatningsansvar bliver derfor ofte ikke behandlet. I U 2018.406 ØLD og U 2019.2593 VLD blev indehaverne anset for aftaleretligt forpligtet, og i U 2021.2320 HD og U 2022.226 VLD blev indehaverne hverken anset for aftaleretligt forpligtede eller erstatningsansvarlige.⁶⁷

Der indgår mange af de samme elementer i vurdering af indehaverens erstatningsansvar, som i vurderingen af aftaleretlig bundethed. Da helhedsvurderingen ikke adskiller sig markant, skal pålæggelse af erstatningsansvar nærmest ske ud fra en betragtning om ”det mindre i det mere”. Umiddelbart tyder det derfor på, hvis indehaveren ikke er aftaleretligt forpligtet, vil han heller ikke være erstatningsansvarlig.

5. Indehaveren over for udbyderen

Typesituationen er, at misbrugeren ved brug af indehaverens NemID får overført låneprovenu til indehaverens konto, hvorfra misbrugeren ved brug af NemID eller betalingskort viderefører eller hæver beløbet. Er indehaveren hverken aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for långiveren, lider indehaveren ikke et tab ved misbruget.

Anses indehaveren derimod for aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for långiver, er det interessant, hvorvidt indehaveren kan få dækket dette ”tab” hos udbyderen. Retsforholdet mellem indehaver og udbyder reguleres af BL. Videreoverførslen af låneprovenu til misbrugeren udgør en uautoriseret transaktion, jf. BL § 82. Udbyderen skal som udgangspunkt dække indehaverens tab, jf. BL § 99, stk. 1 og § 100, stk. 1, men indehaveren kan pålægges hel eller delvis hæftelse, jf. BL § 100, stk. 2-5.

Opdelingen af indehaverens hæftelse med op til 375 kr., 8.000 kr. eller ubegrænset hæftelse, jf. BL § 100, stk. 2-5, har skabt en manglende sammenhæng mellem reglerne om indehaverens hæftelse over for hhv. långiver og udbyder. Indehaveren kan anses for aftaleretligt forpligtet over for långiver og derved hæfte for hele låneoptagelsen, inkl. renter og omkostninger, men samtidig kan BL’s regler om tabsfordeling føre til, at indehaveren alene hæfter delvis over for sin udbyder. Herved skal udbyderen tilbageføre låneprovenu fratrukket indehaverens evt. delvise hæftelse. I disse tilfælde kan udbyderen i sidste ende bære det største tab.

BL’s forarbejder omtaler ikke nærmere, hvad ”tabet” udgør, og det må udfyldes med almindelige principper. Ifølge den almindelige obligationsretlige grundsætning om pengemangel, fritager debtors utilstrækkelige økonomiske evne eller vilje til at betale ikke for erstatningsansvar eller kreditors misligholdelsesbeføjelser,⁶⁸ her morarenter. Indehaveren kan alene kræve renter efter RL’s regler, hvis udbyderen afviser hurtig tilbageførsel i tilfælde, hvor udbyderen mistænker, at der ikke er tale om en uautoriseret transaktion, jf. BL § 99, stk. 1, 2. pkt.⁶⁹

⁶⁶ U.2019B.339, s. 342.

⁶⁷ Om afgørelserne se afsnit 4.2.1.1., 4.2.1.2. og 4.2.2.2.

⁶⁸ Obligationsret 2. del, s. 71.

⁶⁹ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 235.

Indehaveren kan kræve renter fra indbringelse af sagen for Det finansielle ankenævn (eller domstolene), jf. RL § 3, stk. 4.⁷⁰ Der må forstås således, at indehaveren kan kræve almindelig procesrente, jf. RL § 5, for manglende hurtig tilbageførsel af låneprovenu, men *ikke* morarenter iht. låneaftalen, som indehaveren hæfter for over for långiver. Indehaveren indtager en standpunktsrisiko ved ikke at indfri lånet til långiver omgående. Fastslås det senere, at indehaveren hæfter delvis for uberettiget anvendelse, jf. BL § 100, stk. 3 eller 4, skal udbyderen ikke dække morarentekravet, men alene procesrente af den del af tabet, som udbyderen skal bære.

Forinden gennemgangen af tabsfordelingen mellem indehaveren og udbyderen i afsnit 5.8.-5.8.4. skal en række af BL's bestemmelser gennemgås og redegøres for i afsnit 5.2.-5.7., idet bestemmelserne kan have indflydelse på tabsfordelingen. Det finansielle ankenævn er som udgangspunkt første "instans" i sager mellem indehaveren og udbyderen, hvorfor ankenævnets virke behandles i afsnit 5.1.

5.1. Det finansielle ankenævn

Det finansielle ankenævn⁷¹ blev oprettet d. 1. februar 2019 ved en sammenlægning af Pengeinstitutankenævnet, Realkreditankenævnet og Ankenævnet for investeringsfonde. Ankenævnet har egne vedtægter.⁷²

Ankenævnet er efter forbrugerklagelovens § 6, stk. 1, et godkendt privat ankenævn, der bl.a. behandler forbrugeres klager over pengeinstitutter. Ankenævnets praksis bidrager til fortolkning af BL. Ankenævnet har anset sig for kompetent til at afgøre, hvorvidt en indehaver er aftaleretligt forpligtet, og derfor om han hæfter.⁷³

Anlægges sag ved domstolene kan den efter anmodning fra forbrugeren henvises til afgørelse ved Ankenævnet, jf. RPL § 361. Henvises en anlagt sag til Ankenævnet, afsluttes sagen ved domstolene, og den sættes ikke i bero til Ankenævnets afgørelse foreligger.

Ankenævnet kan *bevisafvise* sagen, hvis "*klagen på grund af dens principielle juridiske karakter, usikkerheden om bedømmelsen af de fremkomne faktiske oplysninger eller af andre særlige grunde ikke skønnes egnet til behandling i Ankenævnet*", jf. ankenævnets vedtægter § 5, stk. 3, nr. 4. Ankenævnet behandler klagerne på skriftligt grundlag, og kræver sagsbehandlingen navnlig parts- og vidneforklaring, bliver sagen afvist. Uenighed om hændelsesforløbet fører ikke automatisk til afvisning.

På trods af sammenlægningen i 2019, benævnes alle afgørelser i det følgende, inkl. afgørelser fra før 2019, "Ankenævnets afgørelse".

5.2. Definitioner i BL

BL § 7 indeholder en række definitioner, der anvendes i loven. De relevante definitioner for afhandlingens problemformulering uddybes nedenfor.

⁷⁰ Renteloven med kommentarer, s. 125 om, at indbringelse for et godkendt anke- eller klagenævn omfattes af "retsforfølgning", jf. RL § 3, stk. 4.

⁷¹ Herefter Ankenævnet.

⁷² Pengeinstitutankenævnets årsberetning 2018, s. 5.

⁷³ F.eks. Ankenævnets afgørelser nr. 379/2018, 288/2019 og 229/2020.

Ved BL § 7, nr. 29 og 30, indførtes definitioner om hhv. *autentifikation* og *stærk kundeautentifikation*. *Autentifikation* er proceduren, hvor udbyderen verificerer indehaverens identitet, f.eks. ved brugernavn og adgangskode eller PIN-kode.

Ved *stærk kundeautentifikation* skal mindst to uafhængige elementer anvendes - *viden*, *besiddelse* og *iboende egenskab*. Der er tale om ”to-faktor godkendelse/autentifikation”. Det skyldes, at kompromittering af ét element ikke skal udgøre en forringelse af den samlede sikkerhed. Ved *viden* forstås f.eks. PIN-kode eller adgangskode, ved *besiddelse* forstås f.eks. NemID-engangskode, en applikation der genererer en adgangskode, og *iboende egenskab* er indehaverens fingeraftryk, aflæsning af øjets iris eller ansigtsgenkendelse – kaldet *biometrisk identifikation*. Stærk kundeautentifikation sikrer høj grad af sikkerhed for, at brugeren af betalingsinstrumentet er indehaveren, og det skal som udgangspunkt anvendes hver gang, der foretages en betaling eller handling, der kan medføre risiko for betalingsmisbrug, jf. BL § 128, stk. 1.⁷⁴

Gennemførelse af online kortbetalinger ved brug af genereret sms-engangskode er omfattet af begrebet stærk kundeautentifikation.⁷⁵ Sms-koden vil typisk modtages ifm. kortbetalinger, der anvender *3D Secure*, som omfatter sikkerhedsløsningerne ”Verified by Visa”, ”MasterCard SecureCode” og ”Dankort Secured by Nets”.⁷⁶ Engangskoderne kan også anvendes ved låneoptagelse, jf. FM 2020.274 VLK og U 2021.1268 VLK.

BL § 7, nr. 31, definerer, at en *personlig sikkerhedsforanstaltning* består af et eller flere elementer, som indehaveren anvender ved *autentifikation* af sig selv, jf. BL § 7, nr. 29. NemID og MitID omfattet – her anvendes brugernavn, adgangskode og NemID-nøglekort/godkendelse.⁷⁷ PIN-kode og biometrisk identifikation er omfattet af begrebet personlig sikkerhedsforanstaltning, hvorimod f.eks. en fysisk underskrift ikke er omfattet.⁷⁸

Ifølge Ankenævnets praksis efter betalingstjenesteloven var sms-engangskoder *ikke* en personlig sikkerhedsforanstaltning, jf. Ankenævnets afgørelser nr. 204/2016, 418/2017, 4/2018 og 15/2018. Denne praksis er ændret ved BL,⁷⁹ hvorefter adgangskoder anses for personlige sikkerhedsforanstaltninger, der anvendes ved stærk kundeautentifikation.⁸⁰

Anvendelsen af personlig sikkerhedsforanstaltning har betydning for tabsfordelingen efter BL § 100, jf. afsnit 5.8.

5.3. BL § 82 – Autoriseret transaktion kræver samtykke

BL § 82 regulerer, hvornår en betalingstransaktion kan anses for *autoriseret* – godkendt. Det kræver indehaverens samtykke, der bl.a. kan ske ved anvendelse af betalingskort og PIN-kode eller anvendelse af kode i netbank samt NemID og MitID. Er der ikke meddelt samtykke, er transaktionen *uautoriseret*, jf. BL § 82, stk. 1, 3. pkt.

Spørgsmålet om hvorvidt transaktionen er autoriseret har særlig betydning for, om udbyderen hæfter for indehaverens fulde tab, jf. BL § 99. Påstår indehaveren, at transaktionen ikke er autoriseret eller iværksat af denne, har udbyderen bevisbyrden for, at transaktionen er korrekt

⁷⁴ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 106.

⁷⁵ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 275 og Betalingsloven med kommentarer s. 186.

⁷⁶ Betalingsloven med kommentarer s. 186.

⁷⁷ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 106.

⁷⁸ Betalingsloven med kommentarer s. 186f.

⁷⁹ Se bl.a. Ankenævnets afgørelser nr. 290/2018, 356/2018, 18/2019, 88/2019 og 94/2019.

⁸⁰ Betalingsloven med kommentarer, s. 187 og FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 106.

registreret og bogført, herunder ved anvendelse af personlig sikkerhedsforanstaltning, jf. BL § 98.

En transaktion kan kun anses for autoriseret iht. BL § 82, hvis et meddelt samtykke til transaktionen er *gyldigt*.⁸¹ Er der tale om, at tredjemand har foretaget transaktionerne ved brug af indehaverens NemID ved tvang, er transaktionen uautoriseret.⁸² Indehaveren har pligt til at reklamere uden ugrundet ophold, efter tvangen ophører, jf. princippet i AFTL § 28, stk. 2, og U 2010.1819 ØLD.

Foruden tvang ses i praksis, at indehaveren aflures NemID-oplysninger og nøglekort fotografes og efterfølgende anvendes til at foretage transaktioner eller låneoptagelse.⁸³ Det har karakter af uautoriserede transaktioner. Måden hvorpå misbrugeren er kommet i besiddelse af oplysningerne har indvirkning på vurderingen efter BL § 100, idet BL § 99 ikke har indflydelse på tabsfordelingen, jf. henvisningen i BL § 99, stk. 1, 1. pkt. til § 100.

En anden type af tilfælde, hvor misbrugeren kommer i besiddelse af indehaverens oplysninger, er ved *phishing*, hvor misbrugeren f.eks. kontakter indehaveren per telefon eller mail og udgiver sig for at være fra myndighederne, Nets, IT-virksomheder el.lign.⁸⁴ Phishing-tilfælde har karakter af uautoriserede transaktioner, tillige hvis indehaveren selv indtaster oplysninger efter misbrugerens anvisninger.⁸⁵ Den nærmere rubricering af phishing i relation til hæftelsesreglerne behandles i afsnit 5.3., 5.8.3.2., 5.8.3.3. og 5.8.4.

5.4. BL § 93 – Indehaverens forholdsregler

Ifølge BL § 93 pålægges indehaveren en række forholdsregler. Indehaveren skal bl.a. træffe alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte personlige sikkerhedsforanstaltninger og snarest muligt underrette udbyderen om misbrug og uberettiget anvendelse.

Udbyderen kan i rammeaftalen beskrive de nærmere sikkerhedsforanstaltninger, som indehaveren skal iagttage, jf. BL § 72, stk. 1, nr. 5, litra a. Sikkerhedsforanstaltningerne skal forhindre misbrug, ved at beskyttelse af NemID-oplysninger, jf. BL § 93, nr. 2. Alene indehaveren må være i besiddelse af sine personlige sikkerhedsforanstaltninger til brug for stærk kundeautentifikation.⁸⁶ Det fremhæves i forarbejderne til BL § 93, nr. 1, at ”[d]et vil være i strid med stk. 1, nr. 1, hvis brugeren deler billeder af NemID-kortet med andre, skriver PIN-koden på selve betalingskortet eller opbevarer PIN-koden sammen med betalingskortet”.⁸⁷ Det samme må gælde opbevaring af NemID-adgangskode sammen med NemID-nøglekortet.

Indehaveren skal *snarest muligt* underrette udbyderen om et muligt misbrug eller uberettiget anvendelse, jf. BL § 93, nr. 3. Der kan opstå et tidsrum fra indehaveren er blevet franarret personlige sikkerhedsforanstaltninger til underretning sker, og hvor omstændighederne afgør, om indehaveren hæfter. Dette gennemgås nedenfor. Mistanke om misbrug skal føre til spærring af NemID.

⁸¹ Betalingsloven med kommentarer, s. 528.

⁸² FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 237.

⁸³ Jf. f.eks. U 2020.4284 VLK og FM 2020.275 VLK.

⁸⁴ Ankenævnets afgørelser nr. 129/2021 (telefonisk fra politimand), 170/2020 (telefonisk fra IT-sikkerhedsfirma), 280/2019 (telefonisk fra Microsoft) og 290/2018 (mail fra Nets).

⁸⁵ Betalingsloven med kommentarer, s. 575.

⁸⁶ Ibid., s. 621.

⁸⁷ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 229.

Idet BL § 93 er præceptiv i forbrugerhold, jf. BL § 6, stk. 1, kan udbyderen ikke pålægge indehaveren udvidede forpligtelser ift. BL § 93, herunder ved at angive hvorledes NemID-oplysninger og adgangskode skal opbevares, eller hvordan snarest mulig underretning til udbyderen skal fortolkes. Udbyderen må derfor ikke fastholde vilkår, der er uproportionale.⁸⁸

Samspillet med indehaverens ubegrænsede hæftelse ved manglende overholdelse af ovennævnte forpligtelser behandles i afsnit 5.8.2.

5.5. BL § 97 – Indehaverens indsigelsesfrist

BL § 97 fastsætter indehaverens indsigelsesfrist mod uautoriserede eller fejlbehæftede betalingstransaktioner over for udbyderen. Indsigelsesfristen vedrører de *uautoriserede eller fejlbehæftede betalingstransaktioner*, der omfattes af bl.a. BL § 99 og § 100.⁸⁹ Manglende overholdelse af indsigelsesfristen medfører, at indehaveren ikke kan kræve tilbageførsel fra udbyderen efter BL § 99 og § 100.

Forbrugerombudsmanden har udarbejdet et notat om BL § 97 i forbrugerforhold, som inddrages med angivelsen ”FOB notat”.⁹⁰

Indsigelsesfristen udgøres af to frister. Indsigelse skal ske *snarest muligt*, efter indehaveren har konstateret transaktionen, og *senest 13 måneder* efter debiteringen af transaktionen.

Det først punkt indeholder tre momenter, der skal diskuteres; *snarest muligt, positiv viden og retsfortabende passivitet*.

Snarest muligt må i mangel af uddybning herom i BL, forarbejderne hertil eller 2. betalingstjenestestedirektiv, være en konkret vurdering. Forbrugerombudsmanden anfører, at en frist på *14 dage* opfylder kriteriet, jf. FOB notat pkt. 3.3.

De 14 dage regnes fra indehaveren har *konstateret* transaktionen, og der må derfor være tale om *positiv viden*. Denne positive viden opfyldes ikke ved, at udbyderen sender kontoudskrifter eller betalingsoversigter med den uautoriserede transaktion til indehaveren, jf. Ankenævnets afgørelse nr. 307/2012.⁹¹ I afgørelsen blev indehaverens betalingskort misbrugt 19 gange i perioden 8. til 19. oktober 2010, og udbyderen sendte kontoudskrifter den 12. oktober 2010 og 2. januar 2011. Indehaveren underrettede udbyderen i februar 2011. Ankenævnet fandt, at indehaverens ret til indsigelser mod de uautoriserede transaktioner ikke var fortabt, da indehaveren rettede henvendelse til udbyderen *snarest muligt* efter, han gennemgik kontoudskrifterne og blev opmærksom på misbruget – dermed *snarest muligt* efter *positiv viden*. Afgørelsen bør fortsat være retningsgivende, idet dagældende betalingstjenestelovs § 63, idet store og hele er videreført i BL § 97⁹² og dermed tillige praksis fra Ankenævnet.

En udbyders aftale med internationale udbydere om absolut 60-dages frist for tilbageførsler er uden betydning for indehaveren, jf. BL § 6, stk. 1.

⁸⁸ Ibid., s. 229.

⁸⁹ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 233.

⁹⁰ Forbrugerombudsmandens notat om indsigelsesfristen for uautoriserede og fejlbehæftede betalingstransaktioner i betalingslovens § 97 (opdateret pr. 1. januar 2018 i overensstemmelse med lov nr. 652 af 2017-06-08 om betalinger og senere ændret og nugældende lovebekendtgørelse 2021-12-07 nr. 2710) (sag nr. FO-13/11801-84).

⁹¹ FOB notat pkt. 3.2.

⁹² FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 233.

Bevidst uvidenhed kan sidestilles med positiv viden, da indehaveren ikke skal kunne skabe en bedre retsstilling ved manglende reaktion, end hvis udbyderen konkret har givet indehaveren meddelelse om potentielt misbrug. Det kræver, at meddelelsen er kommet til indehaverens *kundskab*, og indehaveren ikke har reageret herpå,⁹³ jf. Ankenævnets afgørelse nr. 11/2016, hvor indehaveren først 2,5 måned efter telefonisk henvendelse fra udbyderen gjorde indsigelse mod sønnens køb af spil hos Apple på indehaverens telefon.

Sidst gælder det i praksis udviklede princip om *retsfortabende passivitet*.⁹⁴ Herved forstås, at indehaveren kan fortabe retten til at gøre indsigelse gældende trods BL § 97. Før retsfortabende passivitet kan statuere, skal indehaveren have bragt udbyderen i *berettiget forventning* om, at kravet ikke vil gøres gældende.⁹⁵ Anvendelsesområdet for reglen er generelt snævert.⁹⁶ Idet BL § 97 fortolkes direktivkonformt, bør der ikke statuere passivitet som følge af indehaverens *burde viden*. Det er derfor alene *positiv viden*, der kan medføre fortabelse af indsigelsesretten ved passivitet⁹⁷ – og dermed anvendelse af 14-dages reglen. Det følger af Ankenævnets afgørelse nr. 396/2010, at indehaveren ” [...] ikke har givet [udbyderen] anledning til at tro, at hun ikke ville gøre indsigelse mod den pågældende transaktion, eller at hun på anden måde har mistet sin indsigelse ved passivitet.”

Retsvirkningen af 13-måneders indsigelsesfristen efter debitering er, at indehaveren fortaber retten til at gøre indsigelse gældende. Fristen regnes fra det tidspunkt udbyderen har meddelt oplysningerne eller stillet dem til rådighed, jf. BL § 97, stk. 1, 2. pkt.

Almindelige forældelsesregler supplerer BL § 97⁹⁸, jf. Ankenævnets afgørelse nr. 280/2021. Indehaveren gjorde indsigelse mindre end 14 dage efter kendskab til misbrug af Mobilepay, men udbyderen afviste kravet. Ankenævnet fandt, at kravet var forældet, da indehaveren først indbragte sagen for Ankenævnet efter udløbet af den treårige forældelsesfrist, jf. FOL § 3, stk. 1, jf. stk. 2.

5.6. BL § 98 – Bevisbyrden for en autoriseret transaktion

BL § 98 regulerer udbyderens bevisbyrde, hvis indehaveren nægter at have autoriseret eller iværksat transaktionen. For det første har *udbyderen bevisbyrden for, at betalingstransaktionen er korrekt registreret og bogført og ikke er ramt af tekniske svigt*, jf. stk. 1, 1. pkt. For det andet har *udbyderen bevisbyrden for, at den personlige sikkerhedsforanstaltning er anvendt ved transaktionen*, jf. stk. 1, 2. pkt.

Registrering af brug af betalingsinstrumentet er ikke tilstrækkelig til at løfte bevisbyrden, jf. BL § 98, stk. 2. Brugen af betalingsinstrumentet indgår i vurderingen. Herudover foretages en vurdering, om transaktionen er autoriseret, jf. BL § 82.

Udbyderen kan dokumentere anvendelsen af personlige sikkerhedsforanstaltninger, hvis f.eks. NemID er anvendt. Kan udbyderen dokumentere brugen af personlige sikkerhedsforanstaltninger, har det indflydelse på hæftelsen for *uberettiget anvendelse*, jf. BL § 100, stk. 3, 4 eller 5,

⁹³ FOB notat pkt. 3.2.

⁹⁴ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 233.

⁹⁵ Betalingsloven med kommentarer, s. 648.

⁹⁶ Obligationsret 3. del, s. 326.

⁹⁷ FOB notat pkt. 3.4 og Betalingsloven med kommentarer, s. 646f.

⁹⁸ Betalingsloven med kommentarer, s. 650.

jf. afsnit 5.8. Indehaveren skal løfte bevisbyrden for uberettiget anvendelse.⁹⁹ For at undgå indehaveren svigagtigt ikke vedkender sig transaktionen, kræver udbyderen ofte politianmeldelse for tilbageførsel.¹⁰⁰

Idet BL § 98 ikke indfører bevisbyrderegler, er der i forarbejderne lagt op til, at Ankenævnet eller domstolene tager stilling til beviserne¹⁰¹ efter almindelige principper for bevisbedømmelsen.

5.7. BL § 99 – Udbyderens hæftelse ved uautoriserede transaktioner

Ifølge BL § 99 hæfter udbyderen for indehaverens tab ved uautoriserede transaktioner. Tilbageførsel af beløbet skal ske straks og senest efterfølgende arbejdsdag, medmindre der er mistanke om svig, jf. stk. 1, 2. pkt. Ved tilbageførsel kan udbyderen ikke forbeholde sig ret til at opkræve gebyr, jf. BL § 80, og pligten til tilbageførsel er ufravigelig i forbrugerforhold, jf. BL § 6, stk. 1.

Fastlæggelsen af om transaktionen er *uautoriseret* sker iht. BL § 82, og indehaveren skal fremsætte indsigelse inden for de i BL § 97 fastsatte tidsfrister. Uanset om transaktionen er autoriseret, kan der være tale om *uberettiget anvendelse*, og tabsfordelingen følger da af BL § 100, jf. henvisningen i BL § 99, stk. 1, 1. pkt.

5.8. BL § 100 – Tabsfordelingen ved uberettiget anvendelse

BL § 100 regulerer tabsfordelingen mellem indehaveren og udbyderen ved uberettiget anvendelse. Hæftelses- og ansvarsregler fastlægger i hvilke tilfælde indehaveren hhv. udbyderen må bære tabet. Idet BL § 100 viderefører betalingstjenestelovens § 62 er det hensigten, at eksisterende praksis fortsat er gældende helt tilbage fra 1999.¹⁰² Med hjemmel i 2. betalingstjenestedirektiv artikel 74, stk. 2, er der indført to nye ansvarsnormer, hvorefter udbyderen hæfter, hvis ikke denne har krævet stærk kundeautentifikation ved transaktionen, jf. BL § 100, stk. 7, eller hvis indehaveren ikke kunne opdage misbruget forud for den uberettigede anvendelse (tyveri, uberettiget tilegnelse af betalingsinstrument eller personlig sikkerhedsforanstaltning), jf. BL § 100, stk. 8.

BL § 100 er præceptiv i forbrugerhold, jf. BL § 6, stk. 1, og udbyderen kan derfor ikke at udvide hæftelses- og ansvarsreglerne i rammeaftalen. Udbyderen kan ikke pålægge indehaveren at søge tabet dækket hos misbrugeren frem for udbyderen. Udbyderen hæfter som udgangspunkt for hele tabet ved uberettiget anvendelse, jf. § 100, stk. 1, og § 99, stk. 1.

Uanset om transaktionen anses for uautoriseret, kan indehaveren hæfte helt eller delvist for tabet, jf. henvisningen i BL § 99, stk. 1 til § 100, idet § 99 ikke påvirker tabsfordelingen efter af § 100.

Hæftelse i medfør af BL § 100 forudsætter, at udbyderen beviser, at transaktionen er *korrekt registeret og bogført*, jf. § 100, stk. 1, 2. pkt., jf. § 98, stk. 1. Herefter må indehaveren bevise, at der er tale om *uberettiget anvendelse*. Indehaveren vil almindeligvis underskrive en tro- og

⁹⁹ Internetretten, s. 542.

¹⁰⁰ Ibid., s. 543.

¹⁰¹ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 234.

¹⁰² Ibid., s. 82 og 236.

loveerklæring.¹⁰³ Derefter er det op til udbyderen at bevise, hvilken stk. i BL § 100, stk. 2-5 forholdet er omfattet.

BL § 100 omfatter ”*andres uberettiget anvendelse af en betalingstjeneste*”, og anvendelsesområdet omfatter derfor alene *tredjemands misbrug*. Er tredjemand udstyret med en fuldmagt, er misbruget ikke omfattet af BL § 100, medmindre tredjemanden handler uden for bemyndigelsen. Indehaverens svigagtige medvirken til misbrug reguleres ikke af BL § 100.¹⁰⁴

Hæftelsesreglerne i BL § 100 er inddelt i tre niveauer, jf. dog BL § 100, stk. 2, jf. afsnit 5.8.1. Indehaveren hæfter alene for det reelle tab og ikke automatisk for beløbsangivelserne.¹⁰⁵ Første niveau indeholder en ”selvrisiko” på 375 kr., jf. § 100, stk. 3. Andet niveau medfører hæftelse op til 8.000 kr., jf. § 100, stk. 4. Tredje niveau er ubegrænset hæftelse, jf. § 100, stk. 5. Niveauerne behandles i afsnit 5.8.2. til 5.8.4. Hæftelse kumuleres ikke med forudgående niveau.¹⁰⁶

Det bemærkes, at indehaveren ikke hæfter for uberettigede anvendelse, efter udbyderen er underrettet herom, jf. BL § 100, stk. 6, nr. 1, eller ifølge ansvarsnormerne i BL § 100, stk. 7 og 8.

BL § 100, stk. 2-5, indeholder en *udtømmende* opremsning af tilfælde, hvor indehaveren helt eller delvis hæfter for den uberettigede anvendelse.¹⁰⁷ For anvendelsen af hæftelsesreglerne i BL § 100, stk. 3-5, er det en forudsætning, at den *personlige sikkerhedsforanstaltning* er anvendt, og at denne ”[...] *anvendes umiddelbart i forbindelse med gennemførelse af den enkelte betalingstransaktion med betalingsinstrumentet.*”¹⁰⁸ Er betalingsinstrumentet eller den personlige sikkerhedsforanstaltning fratvunget ved vold eller trussel om vold, antages det, at hæftelse ikke gøres gældende af udbyderen,¹⁰⁹ medmindre indehaveren ikke iagttager sin underretningspligt ved ophør af tvangen, jf. princippet i AFTL § 28, stk. 2, og U 2010.1819 ØLD. Indehaveren hæfter for det faktiske misbrug, uanset aftalevilkår om disponible beløb og maksimumforbrug.¹¹⁰

I relation til misbrug af NemID er der to overordnede problemstillinger. Indehaveren kan over for långiver blive aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig, jf. afsnit 4, men over for udbyderen er indehaverens hæftelse reguleret i BL eller almindelige erstatningsretlige regler.

Indehaveren lider *ikke et tab*, hvis indehaveren *hverken* er aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for långiver for en låneoptagelse. Låneprovenuet tilkommer i dette tilfælde ikke indehaveren, og indehaveren kan ikke kræve tilbageførsel fra udbyderen efter BL. Långiver må søge sit tabet dækket hos misbrugeren.

Hvis indehaveren er aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig over for långiver, kan indehaveren påberåbe sig BL’s regler og kræve hel eller delvis tilbageførsel fra udbyderen. Det skyldes, at låneprovenuet tilkommer indehaveren i tilfælde af bundthed.

Udgangspunktet i BL § 99, stk. 1, og § 100, stk. 1, er, at udbyderen hæfter for det fulde tab ved uberettiget anvendelse. BL’s opdeling af tabsfordelingen i § 100, stk. 3-5, medfører en manglende overensstemmelse mellem indehaverens hæftelse over for hhv. långiver og udbyder. Det

¹⁰³ IT-ret, s. 623.

¹⁰⁴ Betalingsloven med kommentarer, s. 685.

¹⁰⁵ FT 1991-92, tillæg A, spalte 1172.

¹⁰⁶ Ankenævnets afgørelse nr. 266/1996.

¹⁰⁷ Internetretten, s. 555.

¹⁰⁸ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 237.

¹⁰⁹ Ibid., s. 237.

¹¹⁰ Betalingsloven med kommentarer, s. 694ff.

skyldes, at indehaveren evt. kan kræve hel eller delvis tilbagebetaling hos udbyderen med de begrænsninger, der følger af BL § 100, stk. 3-5, selvom indehaveren forpligtes fuldt ud over for långiver.¹¹¹ Kan indehaveren kræve tilbageførsel fra udbyderen, vil udbyderen ende med at bære størstedelen af tabet.

5.8.1. BL § 100, stk. 2 – Ubegrænset hæftelse

Ifølge BL § 100, stk. 2, hæfter indehaveren ubegrænset for tab, hvis han handler *svigagtigt* eller *med forsæt undlader at opfylde sine forpligtelser efter § 93*. Ordlyden af BL § 100, stk. 2, indikerer, at området for indehaverens ubegrænsede hæftelse udvides markant, men forarbejderne til BL udtaler sig ikke herom. Forarbejderne til betalingstjenesteloven anførte, at en *forsætlig* overtrædelse af § 59 (tilsvarende BL § 93) ikke forventedes at medføre et udvidet ansvar for indehaveren.¹¹² I givet fald ville en indehaver automatisk blive pålagt ubegrænset hæftelse, hvis f.eks. NemID-oplysninger blev overladt til tredjemand, der skulle hjælpe med f.eks. e-Boks. En sådan overgivelse af oplysninger er i strid med BL § 93, nr. 2.

BL § 100, stk. 2, adskiller sig fra § 100, stk. 3-5, idet bestemmelsen ikke forudsætter, at en *personlig sikkerhedsforanstaltning* er anvendt.

Som anført i afsnit 5.4. kan udbyderen ikke udvide forpligtelserne i BL § 93 ved rammeaftalen. I praksis og på trods af formuleringen af BL § 100, stk. 2, ses det, at udbyderen ofte ikke får medhold i en påstand om ubegrænset hæftelse efter BL § 100, stk. 2 eller stk. 5, når indehaveren, i strid med rammeaftalen og udbyderens vilkår, udleverer NemID¹¹³ – det sker bl.a., når indehaveren udsættes for phishing.

Ubegrænset hæftelse pålægges derimod, hvis indehaveren forsætlig og svigagtigt påfører udbyderen tab. Der er bevismæssige udfordringer for udbyderen i relation til indehaverens undladelse af opfyldelse af forpligtelserne, da registreringen af brug af betalingsinstrumentet ikke i sig selv er bevis herfor, jf. BL § 98, stk. 2.

Udbyderen havde i Ankenævnets afgørelse nr. 243/2019 påberåbt bl.a. hæftelse efter BL § 100, stk. 2 for tre autoriserede betalingstransaktioner vedr. taxi- og limousinekørsel på Cypren og køb i en onlineshop i Hong Kong. Transaktionerne blev gennemført med 3D Secure og sms-engangskoder sendt til indehaverens telefon. Indehaveren påstod, at han ikke havde kendskab hertil. Ankenævnet fremhævede, at efter ” [§ 98,] *stk. 2 er registrering af brug af et betalingsinstrument ikke i sig selv bevis for, at [indehaveren] har godkendt transaktionen, at [indehaveren] har handlet svigagtigt, eller at [indehaveren] har undladt at opfylde sine forpligtelser, jf. BL § 93.*” Indehaveren hæftede alene for 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3.

Udbydere havde i Ankenævnets afgørelser nr. 18/2019, 88/2019, 94/2019, 137/2019, 207/2019, der omfattede e-mails med falske kuponer, køb på falske hjemmesider og lign., forgæves henvist til, at manglende overholdelse af aftalevilkår skulle medføre ubegrænset hæftelse. Der blev pålagt hæftelse på 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3. Lignende forsøg med henvisning til aftalevilkår og ubegrænset hæftelse ses i Ankenævnets afgørelser nr. 210/2021 og 221/2021, hvor indehaverne dog blev pålagt hæftelse på 8.000 kr., jf. BL § 100, stk. 4.

¹¹¹ Betalingsloven med kommentarer, s. 701.

¹¹² FT 2008-09, tillæg A, s. 3558.

¹¹³ Betalingsloven med kommentarer, s. 680.

BL § 100, stk. 2, fremstår som en bestemmelse, der i praksis sjældent vil medføre hæftelse for indehaveren, og umiddelbart passer reglen ikke med øvrige ansvars- og hæftelsesregler. Det skyldes til dels, at reglen stammer fra 1. betalingstjenestedirektiv og 2. betalingstjenestedirektiv.¹¹⁴

5.8.2. BL § 100, stk. 3 – Hæftelse op til 375 kr.

BL § 100, stk. 3, indeholder ”selvrisikoreglen”, hvor indehaveren pålægges hæftelse med op til 375 kr. for tab ved uberettiget anvendelse, når en personlig sikkerhedsforanstaltning er anvendt, medmindre videregående hæftelse følger af BL § 100, stk. 4 og 5. Det gælder bl.a. brug af NemID og sms-engangskoder.

Hæftelsen er nedreguleret fra 1.100 kr. efter betalingstjenestelovens § 62, stk. 2. Selvrisikoreglen kan føres tilbage til betalingsmiddelovens § 11, stk. 2, og betalingskortlovens § 21, stk. 1, og § 26 e, stk. 1. Der var tale om en reel *selvrisikoregel*, der pålagde hæftelse uanset graden af uagtsomhed. Reglen var indført af *procesøkonomiske årsager*.¹¹⁵

Dette ændrede sig med BL § 100, stk. 3, for på trods af forarbejdernes formulering,¹¹⁶ har indførelsen af ansvarsnormen i BL § 100, stk. 8, medført, at udbyderen hæfter i de tilfælde, hvor indehaveren ikke kunne opdage misbruget forud for den uberettiget anvendelse (tyveri, uberettiget tilegnelse af betalingsinstrument eller personlig sikkerhedsforanstaltning). Det er en konkret vurdering, hvornår BL § 100, stk. 8, finder anvendelse.

I de seneste år har der været tilfælde, hvor svindlere installerer USB-stik med *keyloggere* på bibliotekscomputere.¹¹⁷ USB-stik installeres på bagsiden af computeren og ude af syne for brugeren. Keyloggere gemmer brugerens tastetryk. Herved kan misbrugeren tilegne sig NemID-oplysninger og andre personlige sikkerhedsforanstaltninger. Det må antages, at en indehaver fritages for hæftelse efter BL § 100, stk. 8. Ankenævnet har endnu ikke taget stilling hertil.

I Ankenævnets afgørelse nr. 455/2019, der vedrørte evt. mangelfuld rådgivning fra udbyder, var et keylogger program installeret ifm. telefonisk investeringsrådgivning. Indehaveren blev franarret et større beløb. Grundet behov for parts- og vidneforklaringer blev sagen bevisafvist, men sagen adskiller sig fra ovennævnte eksempel i relation til BL § 100, stk. 8, da indehaveren muligvis medvirkede til installation af keylogger-program på computeren. I U 2022.226 VLD påstod indehaveren, at misbrug af hans NemID kunne være sket ved brug af en keylogger, men spørgsmålet blev ikke nærmere behandlet. Der er i dag ingen yderligere praksis herom. Det antages derfor, at udbydere anser keylogger-tilfældene for omfattet af BL § 100, stk. 8.

Hvis det konkrete misbrug ikke omfattes af undtagelsen i BL § 100, stk. 8, vil selv *simpel uagtsomhed* medføre hæftelse op til 375 kr. Dermed har BL § 100, stk. 3, fortsat karakter af en *selvrisikoregel*.

BL § 100, stk. 3, forudsætter anvendelse af *personlig sikkerhedsforanstaltning*. Ifølge betalingstjenestelovens § 62, stk. 2 var 3D Secure og *sms-engangskoder* ikke en personlig sikkerhedsforanstaltning.¹¹⁸ Det betød, at uberettiget anvendelse, hvor sms-engangskoder blev

¹¹⁴ IT-ret, s. 623.

¹¹⁵ FT 1991-92, tillæg A, spalte 1171 og Betalingsloven med kommentarer, s. 721f.

¹¹⁶ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 237.

¹¹⁷ U 2018.993 VLD hvor tiltalte blev dømt for databedrageri, da han havde installeret keyloggere på bibliotekscomputere og herved tilegnet sig NemID-oplysninger.

¹¹⁸ FT 2008-09, tillæg A, s. 3558 og afsnit 5.2.

benyttet, blev anset for en *uautoriseret* transaktion, som indehaveren ikke hæftede for.¹¹⁹ Konkret betød det, at optog en misbruger lån, hvor sms-engangskode blev anvendt, og indehaveren var aftaleretligt forpligtet over for långiveren, skulle udbyderen automatisk dække det fulde tab, jf. betalingstjenestelovens § 61 og § 62 svarende til BL § 99 og § 100. Med BL § 100, stk. 3, anses sms-engangskoder for en personlig sikkerhedsforanstaltning.¹²⁰

NemID er personlig sikkerhedsforanstaltning. I Ankenævnets afgørelse nr. 207/2019 pålagdes hæftelse efter BL § 100, stk. 3. Indehaveren blev kontaktet telefonisk af misbrugeren (udgav sig for en bankansat), der påstod, at der var mistænkelige transaktioner. Indehaveren udleverede CPR-nr., NemID-oplysninger og sms-engangskode. Sms'en angav, at ” [...] *koden var til godkendelse af en betaling på 32.000 kr.*”. Udbyderen påstod ubegrænset hæftelse efter BL § 100, stk. 5. På trods af oplysningerne i sms'en fandt Ankenævnet, at der ikke var tale om *for-sættlig* udlevering af oplysninger, jf. BL § 100, stk. 4 eller 5, men at indehaveren var ”*blevet franarret sin personlige sikkerhedsforanstaltning*”.

Som tidligere anført antages det, at udbyderen ikke vil påstå hæftelse efter BL § 100, stk. 3, hvis en personlige sikkerhedsforanstaltning er fratvunget ved vold eller trussel om vold.¹²¹ Der påhviler indehaveren en reklamationspligt, jf. princippet i AFTL § 28, stk. 2, og U 2010.1819 ØLD.

BL § 100, stk. 3, har herefter, trods indførelsen af ansvarsnormen i BL § 100, stk. 8 (og stk. 7), fortsat karakter af selvriskoregel, da indehavere pålægges hæftelse ved simpel uagtsomhed, når en personlig sikkerhedsforanstaltning er anvendt.

5.8.3. BL § 100, stk. 4 – Hæftelse op til 8.000 kr.

Medmindre videregående hæftelse følger af BL § 100, stk. 5, kan indehaveren hæfte med op til 8.000 kr. efter BL § 100, stk. 4. Hæftelse forudsætter anvendelse af *personlig sikkerhedsforanstaltning*, og at indehaverens *adfærd* har muliggjort den uberettiget anvendelse. Hæftelse efter BL § 100, stk. 4, kræver *kvalificerede omstændigheder*, modsat hæftelse efter § 100, stk. 3.¹²²

Ved 2. betalingstjenestedirektiv, artikel 74, stk. 1, 4. afsnit, gives medlemsstaterne mulighed for at indføre lempeligere regler for indehaverens hæftelse og ansvar, hvis indehaveren hverken har optrådt svigagtigt eller undladt at opfylde sine forpligtelser efter reglerne gennemført i BL § 93.¹²³ Det er sket ved BL § 100, stk. 4. Bestemmelsen anvendes sammen med BL § 100, stk. 7 og 8, der er omtalt i afsnit 5.8 og 5.8.2. BL § 100, stk. 4, nr. 1-3, regulerer *indehaverens* adfærd og manglende påpasselighed. Bestemmelsen vedrører ikke *tredjemands* adfærd, hvis han får overdraget indehaverens personlige sikkerhedsforanstaltninger.¹²⁴

Hæftelsen med op til 8.000 kr. gælder i de tilfælde, hvor

- 1) Indehaveren har undladt at *underrette* udbyderen *snarest muligt* efter indehaverens *kendskab* til at betalingsinstrumentet er bortkommet eller, at den personlige sikkerhedsforanstaltning er kommet til misbrugerens kendskab, jf. § 100, stk. 4, nr. 1.

¹¹⁹ Se hertil Ankenævnets afgørelser nr. 204/2016, 418/2017, 4/2018 og 15/2018.

¹²⁰ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 237 og bl.a. Ankenævnets afgørelser 290/2018, 88/2019, 94/2019 og 137/2019.

¹²¹ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 237.

¹²² IT-ret, s. 619.

¹²³ Internetretten, s. 553f.

¹²⁴ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 238.

- 2) Indehaveren med *forsæt* har overgivet den personlige sikkerhedsforanstaltning til misbrugeren, jf. § 100, stk. 4, nr. 2.
- 3) Indehaveren ved *groft uforsvarlig adfærd* har muliggjort uberettiget anvendelse jf. § 100, stk. 4, nr. 3.

De særligt kvalificerede omstændigheder skal behandles hver for sig i det følgende.

5.8.3.1. BL § 100, stk. 4, nr. 1

Manglende opfyldelse af underretningspligten efter BL § 100, stk. 4, nr. 1, kan medføre hæftelse med op til 8.000 kr. Indehaverens pligt består i, at betalingsinstrumentet skal spærres. Fra tidspunktet, hvor betalingsinstrumentet er bortkommet eller sikkerhedsforanstaltningen (NemID) er kommet til misbrugers kendskab, og *indtil* indehaveren får kendskab hertil, hæfter indehaveren med op til 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3. Ved kendskab indtræder underretningspligten for indehaveren, og løber indtil ”snarest muligt”. Sker underretning ikke rettidigt, hæfter indehaveren med op til 8.000 kr., jf. BL § 100, stk. 4, nr. 1, jf. Ankenævnets afgørelse nr. 51/2001. Hæftelse efter bestemmelsen forudsætter derfor *årsagssammenhæng*, idet hæftelse er betinget af manglende rettidig underretning. Indehaveren har bevisbyrden for, at underretningspligten er opfyldt.

Hæftelse kan alene pålægges, når indehaveren har *positiv viden* om misbrugers kendskab. Det ses sjældent i praksis, at hæftelse pålægges efter bestemmelsen. Indehaverens overladelse af NemID-oplysninger og adgangskode til misbrugeren, kan være omfattet af BL § 100, stk. 4, nr. 2, eller § 100, stk. 5. Kendskab til bortkomst af selve betalingsinstrumentet kan lettere konstateres af indehaveren, og praksis vedrører oftest bortkomne betalingskort.¹²⁵ Underretningspligten fortolkes i praksis restriktivt af Ankenævnet. Underretning skal ske inden for 1-1,5 time efter kendskab til bortkomst.¹²⁶ I Ankenævnets afgørelse nr. 293/2013 spærrede indehaveren betalingskortet 3 timer og 21 minutter efter kendskab til bortkomsten og hæftede for 8.000 kr. af misbruget, der fandt sted i tidsrummet. Afgørelsen har relevans for indehaverens kendskab til bortkomst af NemID eller MitID.

I Ankenævnets afgørelse nr. 243/2019, jf. afsnit 5.8.1., påstod udbyderen subsidiært, at indehaveren forsømte underretningspligten, jf. BL § 100, stk. 4, nr. 1. Indehaveren modtog 19 sms'er om, at betalingskortet skulle spærres, hvis ikke indehaveren selv foretog købene. Ankenævnet pålagde hæftelse på 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3, da der ikke var grund til at tvivle på indehaverens forklaring om manglende kendskab til transaktionerne. I afgørelsen blev der stillet særdeles høje krav til udbyderens bevisbyrden for, at underretningspligten ikke er opfyldt. Spørgsmålet er, om de almindelige domstole vil stille lige så højt et krav til bevisbyrden.

5.8.3.2. BL § 100, stk. 4, nr. 2

Overgiver indehaveren med *forsæt* den personlige sikkerhedsforanstaltning, hæfter indehaveren med op til 8.000 kr., jf. BL § 100, stk. 4, nr. 2. Udbyderen har bevisbyrden for, at den personlige sikkerhedsforanstaltning er overgivet med *forsæt*. Det er ikke tilstrækkeligt at

¹²⁵ Betalingsloven med kommentarer, s. 736f.

¹²⁶ Internetretten, s. 564.

dokumentere, at sikkerhedsforanstaltningen har været anvendt, jf. BL § 98, stk. 2. Bevisbyrden kan være vanskelig at løfte.¹²⁷

Om *forsæt* fremhæver forarbejderne, at ” [...] hvor [indehaveren] uforvarende har overladt den personlige sikkerhedsforanstaltning til andre, eksempelvis i forbindelse med phishing [...]”,¹²⁸ finder bestemmelsen ikke anvendelse. Phishing kendetegnes ved, at indehaveren frararres oplysningerne og uforvarende overlader disse til misbrugeren, uden indehaveren indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug. Indser indehaveren risikoen for misbrug er forholdet omfattet af BL § 100, stk. 5 om ubegrænset hæftelse. Udsættes indehaveren for *phishing*, hvor en misbruger udgiver sig fra NETS, en myndighed m.v., anses overgivelsen af oplysninger ikke for omfattet af BL § 100, stk. 4, nr. 2. Tvang og tyveri er ikke omfattet af bestemmelsen.

Ifølge praksis statuerer phishing ikke *forsætlig* overgivelse af oplysninger, jf. Ankenævnets afgørelse nr. 207/2019, hvor overgivelse af NemID-engangskode og sms-engangskode ved phishing medførte hæftelse for 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3.¹²⁹

I Ankenævnets afgørelse nr. 129/2019 blev indehaverens NemKonto ved brug af NemID flyttet fra udbyder 1 til udbyder 2 uden indehaverens kendskab. Misbrugeren optog lån og udbetalte pensionsydelse til NemKontoen hos udbyder 2. Ankenævnet fandt, at udbyder 1 ikke var ansvarlig for låneoptagelsen. Det krævede oplysninger, som formentlig kun kunne fremskaffes via politimæssig efterforskning, at belyse udbyder 2 og långivers eventuelle ansvar. Sagen blev bevisafvist, jf. ankenævnets vedtægter § 5, stk. 3, nr. 4. Det bemærkes, at indehaveren anførte i politianmeldelsen, at ” [e]n bedrager som udgiver sig som politi på telefon”. Der må derfor have været tale om et phishing-tilfælde.

Mulighederne for bevisførelse ved Ankenævnet sætter i flere tilfælde begrænsning for sagens afklaring. Det skyldes bl.a., at det skal vurderes *under hvilke omstændigheder misbrugeren er kommet i besiddelse af indehaverens nøgle (brugernavn, adgangskode og nøglekort til NemID)* m.v. jf. U 2019.1192 HK og U 2019.1197 HK.

I Ankenævnets afgørelse nr. 455/2020 havde indehaveren modtaget en sms fra ”Sundhedsstyrelsen”, der angav, at nøglekort skulle uploades online. Indehaveren udleverede ikke sin kode, men der blev optaget lån ved brug af NemID. I afgørelse nr. 119/2020 havde indehaveren modtaget sms-korrespondance og telefonisk henvendelse fra ”Rigspolitiet”, der oplyste, at indehaverne var blevet hacket, og telefonen blev aflyttet. Politiet skulle bruge NemID for at efterforske. Misbrugeren optog herefter lån i indehaverens navn. I afgørelse nr. 66/2020 blev indehaveren kontaktet af en ”politimand”, der oplyste om et datalæk hos kommunen. Politiet skulle bruge NemID for at efterforske. Misbrugeren optog herefter lån.

De tre ovennævnte sager blev alle bevisafvist med henvisning til, at belysning af sagerne krævede yderligere oplysninger, som måtte ske ved domstolene.

Indehaveren kan end ikke være sikker på at få medhold i Ankenævnet, når der er indledt strafretlig efterforskning, der har ført til sigtelse eller dom over misbrugeren. I Ankenævnets sammenhængende afgørelser nr. 381/2020 og nr. 382/2020 havde misbrugerne udgivet sig for at

¹²⁷ Internetretten s. 565 og U 2007.2968 VLD.

¹²⁸ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 238.

¹²⁹ Se lignende i Ankenævnets afgørelser nr. 290/2018, 356/2018, 18/2019, 88/2019, 94/2019, 137/2019 og 280/2019.

være fra politiet, franarret NemID-oplysninger og optaget lån. Misbrugerne blev dømt for bedrageriet, men sagerne blev bevisafvist fra Ankenævnet.

Indehaveren kan på baggrund af ovenstående gennemgang vedr. phishing opleve udfordringer ved indbringelse for Ankenævnet, idet belysning af hændelsesforløbene risikerer at ligge uden for Ankenævnets virke. Det kan være forbundet med store omkostninger for indehaveren at bevise, at der er tale om phishing, og at hæftelse alene skal pålægges efter BL § 100, stk. 3 ved indbringelse for domstolene.

En indehaver kan ved phishing blive pålagt hæftelse med op til 8.000 kr., jf. BL § 100, stk. 4, nr. 3, jf. afsnit 5.8.3.3.

5.8.3.3. BL § 100, stk. 4, nr. 3

Har indehaveren muliggjort uberettiget anvendelse ved *groft uforsvarlig adfærd*, pålægges hæftelse med op til 8.000 kr. Der er med videreførelse af tidligere lovgivnings tilsvarende bestemmelser ikke tilsigtet en ændring af retspraksis.¹³⁰

Ved ændring af betalingskortloven i 1992¹³¹ blev ansvarsbetingelsen ændret for indehaverens uagtsomme adfærd. Det anførtes i FT 1991-92, tillæg A, sp. 1174, at der med ændringen fra ”grov uagtsomhed” til ”groft uforsvarlig adfærd”, var tilsigtet en væsentlig skærpelse af ansvarsbetingelsen. ”*Begrebet omfatter sløseri, der er præget af ligegyldighed i forbindelse med opbevaring af kort med eller uden kode*” og ”*[...] tilsidesættelse af den agtpågivenhed, som selv skødesløse personer plejer at udvise.*”¹³² Der forudsættes derfor en højere grad af culpøs adfærd end simpel og grov uagtsomhed, kontra disse begrebers almindelige anvendelse. Bestemmelsen omfatter brug af alle personlige sikkerhedsforanstaltninger.

Udbyderen skal påvise, at den personlige sikkerhedsforanstaltning er anvendt, og at indehaveren har handlet groft uforsvarligt. Ved misbrug af NemID pålægges indehaveren alene hæftelse efter BL § 100, stk. 4, nr. 3, hvis misbrugeren har kendskab til den selvvalgte adgangskode og misbrugerens ”*[...] besiddelse af nøglekortet kan henføres til [indehaverens] groft uforsvarlige adfærd.*”¹³³ Det er et spørgsmål om, at ”*[...] samtlige de sikkerhedsbrist, der har muliggjort tredjemands misbrug, [kan] henføres til [indehaveren].*”¹³⁴ Det er ikke groft uforsvarligt at skrive adgangskoden ned, f.eks. i camoufleret form, men selve opbevaringen og fysisk håndtering af koder sammen med nøglekort kan udgøre groft uforsvarlig adfærd. Opbevares adgangskode frit tilgængeligt med nøglekort, vil det under tiden kunne omfattes af bestemmelsen.¹³⁵ Indehaveren må træffe foranstaltninger iht. BL § 93, stk. 1, og ikke dele billeder af NemID-nøglekortet.¹³⁶

I Ankenævnets afgørelse nr. 379/2018 havde en nabo hjulpet en indehaver i plejebolig med daglige gøremål, herunder indkøb med udleverede kontanter. Indehaveren opbevarede NemID-nøglekort, bankpapirer m.v. i én skuffe, mens NemID-brugernavn blev opbevaret i en anden. Naboen tilegnede sig oplysningerne og optog derefter lån. Naboen blev dømt for bedrageriet.

¹³⁰ Betalingsloven med kommentarer, s. 767.

¹³¹ Lov nr. 184 af 23. marts 1992.

¹³² FT 1991-92, tillæg A, spalte 1174f.

¹³³ Internetretten, s. 568.

¹³⁴ FT 1991-92, tillæg A, spalte 1176.

¹³⁵ Internetretten, s. 569.

¹³⁶ Se nærmere afsnit 5.4.

Ankenævnet fandt, at indehaveren ikke handlede groft uforsvarligt og hæftede dermed ikke. Modsat U 2018.406 ØLD og U 2019.2593 VLK hvor indehaverne blev anset for aftaleretligt forpligtede over for långiver for opbevaring af oplysningerne i hjemmet.¹³⁷ Her ses den manglende sammenhæng mellem regelsættene, hvor indehaveren ikke pålægges hæftelse efter BL, men i tilsvarende tilfælde pålægges aftaleretlig forpligtelse over for långiver. Udbyderen bærer i disse tilfælde tabet. BL § 100, stk. 4, nr. 3, har derfor skærpet ansvarsbetingelsen for indehaverens hæftelse.

Rammeaftalens vilkår skal anses for oplysende og vejledende for opbevaring og håndtering af NemID, men vilkårene udvider ikke ansvar eller hæftelse, jf. BL § 6, stk. 1.

Som omtalt i afsnit 5.8.3.2. er *phishing* ikke omfattet af BL § 100, stk. 4, nr. 2, og udgangspunktet er, at det ikke omfattes af BL § 100, stk. 4, nr. 3.¹³⁸ Ankenævnet har dog konkluderet modsat flere gange.

I Ankenævnets afgørelse nr. 315/2014 oplyste misbrugeren (fra ”IT-firma”), at indehaverens computer var blevet hacket og franarrede NemID-oplysninger. Der blev installeret et fjernstyringsprogram. Herefter og ved brug af sms-engangskoder blev der overført ca. 13.000 kr. ved to transaktioner. Ankenævnet fandt, at indehaveren under disse omstændigheder handlede groft uforsvarligt ved at anvende NemID og sms-engangskoder, jf. BL § 100, stk. 4, nr. 3. Samme ses ved Ankenævnets afgørelse nr. 280/2019, hvor indehaveren blev kontaktet af misbrugere (fra ”Microsoft”), der oplyste om en sikkerhedsbrist på indehaverens computer. Misbrugere fik adgang til indehaverens computer via TeamViewer, og indehaveren videregav kortoplysninger, CPR-nr. samt sms-engangskoder, som blev anvendt til overførsler. Hæftelse pålagt efter BL § 100, stk. 4, nr. 3.

I Ankenævnets afgørelse nr. 373/2019 blev indehaveren af Ankenævnets flertal på tre medlemmer alene pålagt hæftelse for 8.000 kr., selv om der blev videregivet 15 sms-engangskoder. Mindretallet på to medlemmer ville pålægge ubegrænset hæftelse, jf. BL § 100, stk. 5.¹³⁹ Det er en konkret vurdering, om indehaveren i den pågældende situation har udvist groft uforsvarlig adfærd.

Hvor misbrugeren anvender indehaverens NemID til optagelse af lån, tegner der sig et billede af, at bevisførelsen ofte ikke kan holde sig inden for Ankenævnet virke. Det kræver bl.a. en vurdering af, *under hvilke omstændigheder misbrugeren er kommet i besiddelse af indehaveren NemID-oplysninger, om indehaveren har haft kendskab til, at misbrugeren er kommet i besiddelse af de pågældende oplysninger, og om indehaveren har gjort, hvad der var muligt for at forhindre misbrug, f.eks. ved at spærre sit NemID*, jf. U 2019.1192 HK og U 2019.1197 HK.

Ankenævnet har i afgørelserne nr. 278/2017, 231/2019, 119/2020, 175/2020, 342/2020, 424/2020, 36/2021, 64/2021 og 191/2020 bevisafvist pga. behovet for parts- og vidneforklaring eller nærmere oplysning af sagen, der kun kunne fremskaffes via en politimæssig efterforskning. Sagerne omhandler bl.a. phishing og uvedkommendes eller nærtstående (kærester og ægtefæller) tilegnelse af NemID-oplysninger. Indehavere efterlades derfor ofte i en situation, hvor spørgsmålet om den indbyrdes tabsfordeling mellem indehaver og udbyder, ved låneoptagelse ved misbrug af NemID, skal ske ved domstolene.

¹³⁷ Se hhv. afsnit 4.2.1.1. og 4.2.1.2

¹³⁸ Se bl.a. Ankenævnets afgørelser nr. 356/2018, 88/2019, 94/2019, 137/2019 og 207/2019.

¹³⁹ Se tillige Ankenævnets afgørelse nr. 170/2020, hvor indehaveren videregav syv sms-engangskoder samt afgørelserne nr. 210/2021 og 221/2021.

5.8.4. BL § 100, stk. 5 – Ubegrænset hæftelse

Indehaveren kan i medfør af BL § 100, stk. 5, pålægges ubegrænset hæftelse for uberettiget anvendelse af betalingstjenesten. Hæftelse efter stk. 5 forudsætter, at en personlige sikkerhedsforanstaltning er anvendt, og at indehaveren med forsæt har oplyst den til misbrugeren, og indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug. Det fremhæves i forarbejderne,¹⁴⁰ at eksisterende praksis videreføres med undtagelse af tilfælde omfattet af BL § 100, stk. 7 og 8.¹⁴¹ Overgiver indehaveren den personlige sikkerhedsforanstaltning ifm. *phishing*, er det som udgangspunkt ikke omfattet af bestemmelsen.¹⁴²

Kravet om forsætlig overgivelse af den personlige sikkerhedsforanstaltning medfører, at udviser indehaveren alene *grov uagtsomhed*, er det ikke omfattet af bestemmelsen. Indehaveren må i konkrete tilfælde udvise større agtpågivenhed. Befinder indehaveren sig i et ”misbrugsmiljø”, hvor indehaverens tillid tidligere er misbrugt, vil det konkret kunne have indflydelse på den samlede vurdering.¹⁴³ Det bliver et spørgsmål om, hvorvidt indehaverens adfærd bevirker, at misbrugeren får mulighed for misbrug, og ikke om misbrug rent faktisk sker.¹⁴⁴

Udbyderen skal løfte bevisbyrden for, at indehaveren forsætligt overgav sikkerhedsforanstaltningen, og at indehaveren indså eller burde have indset risikoen for misbrug. I praksis pålægges hæftelse efter BL § 100, stk. 5, sjældent pga. bevismæssige udfordringer. I Ankenævnets afgørelser nr. 401/2018 (udenlandsk svindelbørsmægler), 444/2019 (Bitcoin svindelinvestering), 58/2021 (13 kontooverførsler) ses enslydende konklusioner, hvor sagerne bevisafvistes.

Der ses dog tilfælde, hvor indehaveren pålægges ubegrænset hæftelse. I Ankenævnets afgørelse nr. 17/2020 havde indehaveren modtaget en mail fra et ”flyselskab”. Via et link kunne indehaveren betale 80 kr. for en kupon og modtage to flybilletter. Indehaveren modtog en sms med engangskode, og uden at læse indholdet indtastedes koden, og en større transaktion blev iværksat. Ankenævnet fandt, at indehaveren hæftede ubegrænset, henset til indholdet og opbygningen i sms’en, og da indehaveren ikke befandt sig i ”en presset situation”, som ved telefonisk phishing.

I Ankenævnets afgørelse nr. 305/2020 var indehaverens betalingskort uberettiget anvendt ved otte transaktioner på i alt 120.000 kr. Anvendelse var skete under tvang. Udbyderen tilbageførte 50.000 kr. til indehaveren for de tre første transaktioner, men nægtede at tilbageføre 70.000 kr. for de sidste fem transaktioner, da tvangen her var ophørt. Ankenævnet fandt, at der påhvilede indehaveren en underretningspligt, efter at tvangen ophørte, jf. princippet i AFTL § 28, stk. 2, og U 2010.1819 ØLD. Indehaveren blev pålagt ubegrænset hæftelse vedr. de 70.000 kr.

Ved låneoptagelse bevisafvises sagerne ofte pga. de konkrete omstændigheder, jf. f.eks. Ankenævnets afgørelser nr. 175/2020, 382/2020, 424/2020 og 455/2020, men indimellem er sagerne tilstrækkeligt oplyst.

I Ankenævnets afgørelse nr. 36/2021, nægtede en udviklingshæmmet indehaver at have udleveret NemID-oplysninger til misbrugeren, der optog lån. Indehaveren kendte ikke misbrugeren. Politiet havde sigtet misbrugeren for på ”*ukendt måde at være kommet i besiddelse*” af indehaverens NemID-oplysninger. Ankenævnets flertal fandt, at indehaveren ikke havde udvist en sådan grad af uagtsomhed, der medførte hæftelse. Afgørelsen viser udbyderens udfordringer

¹⁴⁰ FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 236.

¹⁴¹ BL § 100, stk. 7 og 8, og afsnit 5.8.

¹⁴² FT 2016-17, tillæg A, L 157, s. 238.

¹⁴³ Internetretten, s. 571.

¹⁴⁴ Den digitale signatur, s. 101.

med at løfte bevisbyrden for, at oplysningerne er overgivet forsætligt, når indehaveren nægter og ingen objektive omstændigheder peger derpå.

I flere sager om uberettiget låneoptagelse har indehaveren anført at have nedsatte kognitive evner, men Ankenævnet har ikke konkret taget stilling til spørgsmålet om anvendelse af VML § 46, jf. eksempelvis Ankenævnets afgørelser nr. 431/2019, 66/2020 og 424/2020. Højesteret fandt i U 2022.411 HK, jf. afsnit 4.2.4., at uanset indehaverens forsætlige eller groft uforsvarlige adfærd kan en aftale erklæres ugyldig i medfør af VML § 46, stk. 2.

Særlige tilfælde foreligger, når en indehaver udleverer NemID-oplysninger til ”investeringsrådgivere” ifm. investering i kryptovaluta (ofte Bitcoin). Foretager indehaveren selv en bankoverførsel til egen investeringskonto, hvorefter pengene ”forsvinder”, er forholdet ikke omfattet af BL § 100. Indehaveren kan påberåbe sig charge-back reglen, jf. BL § 112, der ikke behandles yderligere.

I Ankenævnets afgørelser nr. 288/2019 og 229/2020 blev indehaverne udsat for uberettiget anvendelse ved, at ”investeringsrådgiverne” flere gange telefonisk kontaktede indehaverne og overtalte dem til at investere. ”Investeringsrådgiverne” fik adgang til indehaverens computere og optog lån ved brug af NemID. Låneprovenuerne blev efterfølgende overført til ”investeringskonti”, der tilhørte misbrugerne. Selve låneoptagelserne kan anses for phishing, men de samlede omstændigheder førte til aftaleretlig bundethed og *ubegrænset hæftelse* pga. indehavernes adfærd.

I afsnit 8.8. neden for findes en opsummerende oversigt med anvendelsen af BL § 99 og § 100.

6. Konklusion

Misbruges en indehavers digitale signatur til låneoptagelse, skal indehaveren forholde sig til to forskellige regelsæt over for hhv. långiver og udbyder, hvor ansvars- og hæftelsesregler ikke altid fører til samme resultat. Udgangspunktet i dansk ret er, at indehaveren ikke forpligtes ved *falsk*, når en erklæring om låneoptagelse er afgivet af andre end ham selv. Udgangspunktet fraviges, hvis indehaveren har udvist en tilstrækkelig grad af uagtsomhed. Hæfter indehaveren for låneoptagelsen, har indehaveren pligt til at tilbagebetale lånet til långiver inkl. renter og omkostninger.

I relation til hæftelse over for långiver foretages en vurdering af indehavers adfærd med udgangspunkt i momentbeskrivelserne i Højesterets afgørelser U 2019.1192 HK og U 2019.1197 HK. Herved foretages en helhedsvurdering af, om indehaveren har udvist en sådan grad af uagtsomhed, at han er aftaleretligt forpligtet eller erstatningsansvarlig. Det beror bl.a. på en vurdering af, hvorledes misbrugeren er kommet i besiddelse af indehavers NemID-oplysninger, indehavers kendskab til misbruget, indehavers reaktion ved f.eks. spærring af NemID, og den tid der går, fra indehaveren får kendskab til misbruget og tid, til han reagerer. I trykt praksis synes det at være tilfældet, hvis indehaveren ikke anses for aftaleretligt forpligtet, er han tillige ikke erstatningsansvarlig, jf. f.eks. U 2021.2320 HD og U 2022.226 VLD. Det må begrundes med, at vurderingen af aftaleretlig bundethed og erstatningsansvar indeholder flere af de samme momenter.

Långiver vil forsøge at tvangsfuldbyrde en misligholdt låneaftale over for indehaveren i fogedretten. Såfremt fogedretten finder betænkeligheder ved at fremme sagen, f.eks. fordi der er tvivl om indehaveren er forpligtet på aftaleretligt grundlag, afvises fogedforretningen, og långiver

må anlægge civil sag for at få dom for kravet. Opnås dom for kravet, kan det tvangsfuldbyrdes over for indehaveren.

Indehavers reaktionstid fra kendskabet til misbrug og indtil spærring og politianmeldelse er i praksis snæver, da der kun tillades en enkelt eller få dages venten, for at indehaveren ikke bliver forpligtet. Hurtig reaktionstid er ikke ensbetydende med fritagelse for hæftelse, da øvrige omstændigheder kan medføre bundethed, jf. f.eks. U 2019.1197 HK. Indehaverens spærring af NemID efter uberettiget låneoptagelse, har derimod ikke indflydelse på indehavers erstatningsansvar over for långiver. Långiver har på tidspunktet for låneoptagelsen allerede lidt tabet. Spærring skal alene forhindre yderligere låneoptagelser og muligt erstatningsansvar for indehaveren. Herudover påhviler der indehaveren en pligt til reklamation uden ugrundet ophold efter ophørt tvang, jf. princippet AFTL § 28, stk. 2, og U 2010.1819 ØLD. Der er tale om en snæver undtagelse.

Indehaverens kognitive evner kan føre til, at låneoptagelsen ikke anses for bindende, jf. VML § 46, men domstolene har været tilbageholdende med at lade indehaverens kognitive evner have afgørende indflydelse på hæftelsesvurderingen, jf. f.eks. U 2019.2593 VLD. Der ses kun ét tilfælde fra praksis, hvor låneaftalen ikke ansås for bindende, jf. U 2022.411 HK.

Indehaverens krav på tilbageførsel fra udbyderen reguleres af BL. Det er en forudsætning for indehaverens krav på tilbageførsel, at indehaveren hæfter over for långiver på aftale- eller erstatningsretligt grundlag. Indehaverens tab, der kan kræves tilbageført fra udbyderen, udgør låneprovenuet og ikke evt. morarenter iht. låneaftalen.

Efter BL inddeles indehaverens hæftelse over for udbyder i *tre niveauer* – 375 kr., 8.000 kr. eller ubegrænset hæftelse, jf. BL § 100, stk. 3-5. Hæftelsen varierer på baggrund af indehaverens adfærd og de samlede omstændigheder. Hæftelse forudsætter, at transaktionen er korrekt registreret og bogført, og at en personlig sikkerhedsforanstaltning som NemID eller MitID er anvendt. Selv om indehaveren ikke har meddelt samtykke og autoriseret låneoptagelsen, jf. BL § 82, kan indehaveren pålægges hæftelse, jf. BL § 99, stk. 1, og § 100.

Ved første niveau kan indehaveren ved simpel uagtsomhed blive pålagt hæftelse for op til 375 kr., jf. BL § 100, stk. 3. Hvis der foreligger særligt kvalificerede omstændigheder, kan indehaveren ved andet niveau blive pålagt hæftelse med op til 8.000 kr., jf. BL § 100, stk. 4, nr. 1-3.

I praksis er særligt phishing-tilfælde udbredt, hvor indehaveren uforvarende overlader NemID-oplysninger til misbrugeren. Som udgangspunkt medfører phishing hæftelse med op til 375 kr., men under særlige omstændigheder kan det medføre hæftelse med op til 8.000 kr. Det tredje niveau, hvor indehaveren kan pålægges ubegrænset hæftelse, jf. BL § 100, stk. 5, anvendes sjældent i praksis, idet indehaveren forsætligt skal have overgivet oplysninger *og samtidig* indset risiko for misbrug heraf. Ubegrænset hæftelse kan tillige pålægges efter BL § 100, stk. 2, hvis indehaveren svigagtigt eller forsætligt undlader af opfylde visse forholdsregler, men bestemmelsen er indtil nu ikke set anvendt. I særlige tilfælde har indehaveren mulighed for fritagelse for hæftelse efter BL § 100, stk. 7 og 8.

Indehaverens hæftelse over for långiver efter almindelige aftale- og erstatningsretlige regler afviger fra hæftelsen som følger af BL over for udbyder. Det er grundlæggende den samme uagtsomhedsvurdering, der foretages i begge retsforhold, men som kan føre til to forskellige resultater: Over for långiver ”alt eller intet”-hæftelse og over for udbyder evt. begrænset hæftelse. Den manglende sammenhæng i regelsættene skyldes BL’s inddeling i hæftelsesniveauer med tilhørende uagtsomhedsvurdering. Udbyderen hæfter for det tab, som indehaveren ikke skal bære.

Indehaveren kan indbringe spørgsmålet om ansvar og hæftelse over for udbyder for Ankenævnet, der træffer afgørelse på skriftligt grundlag. Konsekvensen af udformningen af Ankenævnets vedtægter er, at mange sager om uberettiget låneoptagelse bliver *bevisafvist*, fordi der kræves parts- eller vidneforklaring eller yderligere belysning af sagerne. Udbyders påstand og beslutning om delvis eller ubegrænset hæftelse for indehaveren kan derfor udgøre ”den endelige afgørelse”, fordi indehaveren af procesøkonomiske årsager ikke vil indbringe sagen for domstolene. Med andre ord er der risiko for, at indehaveren på trods af Ankenævnets forbrugervenlige sagsbehandling ikke får den afgørelse, han var tiltænkt af lovgiver.

7. Litteraturliste

Indeholder afhandlingen forkortede litteraturhenvisning, er disse **fremhævet**.

7.1. Love, bekendtgørelser og betænkninger m.v.

Bekendtgørelse 2018-06-21 nr. 899 om udstedelse og spærring af NemID med offentlig digital signatur

Bekendtgørelse 2021-05-04 nr. 793 om ikrafttræden af visse bestemmelser i lov om MitID og NemLog-in

Beretning nr. 1517/2010 om elektronisk aftaleindgåelse og handel, **bet. 1517/2010**

Betænkning nr. 985/1982, Rapport om betalingskort

Betænkning nr. 1400/2000 om e-signaturer og formkrav i lovgivningen, **bet. 1400/2000**

Betænkning nr. 2004/1456 om e-signaturers retsvirkninger, **bet. 1456/2004**

Lovbekendtgørelse 2014-05-13 nr. 459 om renter og andre forhold ved forsinket betaling, **RL**

Lovbekendtgørelse 2015-11-09 nr. 1238 om forældelse af fordringer, **FOL**

Lovbekendtgørelse 2016-03-02 nr. 193 om aftaler og andre retshandler på formuerettens område, **AFTL**

Lovbekendtgørelse 2018-08-24 nr. 1070 om erstatningsansvar, **EAL**

Lovbekendtgørelse 2021-05-28 nr. 1122 Værgemålslov, **VML**

Lovbekendtgørelse 2021-12-07 nr. 2710 om betalinger, **BL**

Lovbekendtgørelse 2021-04-15 nr. 686 om Digital Post fra offentlige afsendere

Lovbekendtgørelse 2021-09-15 nr. 1835 om Retsplejeloven, **RPL**

Lovforslag 2021-02-10 nr. 159 om MitID og NemLog-in, **Lovforslag om MitID og NemLog-in**

Lov nr. 284 af 1984-06-06 om betalingskort, **betalingskortloven**

Lov nr. 184 af 23. marts 1992 om ændring af lov om betalingskort m.v.

Lov nr. 414 af 2000-05-31 om visse betalingsmidler, **betalingsmiddeloven**

Lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer

Lov nr. 385 af 25. maj 2009 om betalingstjenester og elektroniske penge, **betalingstjenesteloven**

Lov nr. 528 af 11 juni 2012 om Offentlig Digital Post

Lov nr. 737 af 25. juni 2014 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love

Lov nr. 426 af 3. maj 2017 om markedsføring, **markedsføringsloven**

Lov nr. 524 af 29. april 2015 om alternativ tvisløsning i forbindelse med forbrugerklager, **forbrugerklageloven**

Lov nr. 783 af 4. maj 2021 om MitID og NemLog-in, **Lov om MitID og NemLog-in**

7.2. Retsakter fra Europa-Parlamentet og Rådet

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv nr. 1999/93/EF om en fællesskabsramme for elektroniske signaturer, **signatordirektivet**

Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 910/2014 om elektronisk identifikation og tilidstjenester til brug for elektroniske transaktioner på det indre marked og om ophævelse af direktiv 1999/93/EF, **eIDAS-forordningen**

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2007/64/EF af 13. november 2007 om betalingstjenester i det indre marked og om ændring af direktiv 97/7/EF, 2002/65/EF, 2005/60/EF og 2006/48/EF og om ophævelse af direktiv 97/5/EF, **1. betalingstjenestedirektiv**

Europa-Parlamentet og Rådet den 25. november 2015 det 2. betalingstjenestedirektiv, direktiv 2015/2366/EU af 25. november 2015, som bl.a. ophæver det 1. betalingstjenestedirektiv, **2. betalingstjenestedirektiv**

7.3. Bøger

Andersen, Lennart Lynge, Madsen, Palle Bo, (2017). **Aftaler og mellemænd** (7. udgave). København: Karnov Group.

Iversen, Torsten, (2019). **Obligationsret 2. del** (5. udgave). København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Iversen, Torsten, (2018). **Obligationsret 3. del** (3. udgave). København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Karstoft, Susanne, (2020). **Betalingsloven med kommentarer** (1. udgave). København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Petersen, Lars Lindencrone (2017). **Renteloven med kommentarer** (5. udgave). Karnov Group

Revsbech, Karsten, Garde, Jens, Jensen, Jørgen Albæk, Jensen, Orla Friis, Madsen, Helle Bødker, Terkelsen, Ole & Højgaard Mørup, S. (2016). **Forvaltningsret - Almindelige emner** (6. udgave udg.). København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Trzaskowski, Jan (red), Jakobsen, Søren Sandfeld, Karstoft, Susanne, Kirk, Hanne, Langsted, Lars Bo, Riis, Thomas, Tranberg, Charlotte Bagger og Guðmundsdóttir, Helena Lybæk (2017). **Internetretten** (3. udgave). København: Ex Tuto Publishing.

Udsen, Henrik, (2002). **Den digitale signatur** – ansvarsspørgsmål (1. udgave). København: Forlaget Thomsen.

Udsen, Henrik (2021). **IT-ret** (5. udgave). København: Ex Tuto Publishing.

7.4. Artikler

Karstoft, Susanne: Misbrug af NemID til optagelse af lån, **U.2019B.339**

7.5. Domme og kendelse

Fuldmægtigen

- FM 2016.275 ØLK
- FM 2016.277 ØLK
- FM 2017.177 VLK
- FM 2017.221 VLK
- FM 2020.117 VLK
- FM 2020.169 VLK
- FM 2020.171 VLK
- FM 2020.176 VLK
- FM 2020.274 VLK
- FM 2020.275 VLK

Ugeskrift for Retsvæsen

- U 1944.582 ØLD
- U 2007.2968 VLD
- U 2009.665 HD
- U 2010.1819 ØLD
- U 2014.52 VLK
- U 2014.712 ØLK
- U 2016.3118 ØLK
- U 2018.406 ØLD
- U 2018.645 ØLK
- U 2018.993 VLD
- U 2019.1192 HK
- U 2019.1197 HK
- U 2019.2593 VLD
- U 2019.3219 VLK
- U 2020.217 ØLK
- U 2020.2647 VLK
- U 2020.2771 ØLK
- U 2020.3419 VLK
- U 2020.3899 ØLK
- U 2020.4284 VLK
- U 2021.1268 VLK
- U 2021.2320 HD
- U 2022.226 VLD
- U 2022.411 HK
- U 2022.414 HK

7.6. Pengeinstitutankenævnets og Det finansielle ankenævns afgørelser

- 51/2001
- 396/2010
- 307/2012
- 315/2014
- 11/2016
- 204/2016
- 278/2017
- 418/2017
- 4/2018
- 15/2018
- 290/2018
- 356/2018
- 379/2018
- 401/2018
- 18/2019
- 88/2019
- 94/2019
- 129/2019
- 137/2019
- 207/2019
- 231/2019
- 243/2019
- 280/2019
- 288/2019

- 373/2019	- 424/2020
- 431/2019	- 455/2020
- 444/2019	- 36/2021
- 17/2020	- 58/2021
- 66/2020	- 64/2021
- 119/2020	- 129/2021
- 170/2020	- 191/2020
- 175/2020	- 210/2021
- 229/2020	- 221/2021
- 342/2020	- 280/2021
- 382/2020	

7.7. Andet materiale

Folketingstidende

FT 1991-92, tillæg A

FT 1999-00, tillæg A

FT 2008-09, tillæg A

FT 2013-14, tillæg A, L 178

FT 2016-17, tillæg A, L 157

Øvrigt

Forbrugerombudsmandens notat om indsigelsesfristen for uautoriserede og fejlbehæftede betalingstransaktioner i betalingslovens § 97 (opdateret pr. 1. januar 2018 i overensstemmelse med lov nr. 652 af 2017-06-08 om betalinger og senere ændret og nugældende lovbekendtgørelse 2021-

12-07 nr. 2710) (sag nr. FO-13/11801-84), **FOB-notat**

Pengeinstitutankenævnets årsberetning 2018

Det finansielle ankenævns vedtægter pr. den 1. februar 2019

7.8. Bilag

Skematisk oversigt over anvendelsen af BL § 99 og § 100.

